

Finansutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2022—2025

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2022—2025 (SRR 3/2021 rd): Ärendet har remitterats till finansutskottet för betänkande. Det har också remitterats till övriga fackutskott för utlåtande. Tidsfrist: 4.6.2021.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- utrikesutskottet UtUU 5/2021 rd
- förvaltningsutskottet FvUU 23/2021 rd
- lagutskottet LaUU 11/2021 rd
- kommunikationsutskottet KoUU 15/2021 rd
- jord- och skogsbruksutskottet JsUU 11/2021 rd
- försvarsutskottet FsUU 4/2021 rd
- kulturutskottet KuUU 10/2021 rd
- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 13/2021 rd
- ekonomiutskottet EkUU 22/2021 rd
- framtidsutskottet FrUU 5/2021 rd
- arbetslivs- och jämställdhetsutskottet AjUU 8/2021 rd
- miljöutskottet MiUU 15/2021 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- finansminister Matti Vanhanen, finansministeriet
- avdelningschef, budgetchef Sami Yläoutinen, finansministeriet
- avdelningschef, överdirektör Mikko Spolander, finansministeriet
- avdelningschef, överdirektör Terhi Järvikare, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Markus Teräväinen, finansministeriet
- skatteexpert Jussi Kiviluoto, finansministeriet
- enhetschef Sanna Ruuskanen, kommunikationsministeriet
- ledande expert Niko-Matti Ronikonmäki, kommunikationsministeriet
- konsultativ tjänsteman Jyrki Tanskanen, kommunikationsministeriet
- ledande finanspolitisk inspektör Mika Sainio, Statens revisionsverk

Betänkande FiUB 12/2021 rd

- senior ekonom Jarkko Kivistö, Finlands Bank
- ordförande, professor Jouko Vilmunen, Rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken
- forskningsdirektör Essi Eerola, Statens ekonomiska forskningscentral
- prognoschef Markku Lehmus, Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- verkställande direktör Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- direktör Elina Pylkkänen, Löntagarnas forskningsinstitut
- ledande expert Outi Haanperä, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- chefekonom Minna Punakallio, Finlands Kommunförbund
- stadsdirektör Ritva Viljanen, C21 - Finlands 21 största städer
- biträdande professor Lassi Ahlvik, Finlands Naturpanel
- ordförande, professor Eeva Furman, Hållbarhetspanelen
- chefekonom Pasi Sorjonen, Akava ry
- direktör, chefekonom Penna Urrila, Finlands näringsliv rf
- generalsekreterare Vertti Kiukas, SOSTE Finlands social och hälsa rf
- chefekonom Patrizio Lainá, STTK rf
- chefekonom Ilkka Kaukoranta, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- chefekonom Mika Kuismanen, Företagarna i Finland rf
- arbetslivsprofessor Vesa Vihriälä
- professor Matti Tuomala, Tammerfors universitet
- universitetsforskare Anna Elomäki, Tammerfors universitet
- PD, docent Jaakko Kiander.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Folkpensionsanstalten
- Statens idrottsråd.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Ekonomiska utsikter

Coronaepidemin har haft en betydande inverkan på de offentliga finanserna, och det offentliga underskottet blev omfattande under 2020. Den ekonomiska tillväxten under de närmaste åren kommer att stärka de offentliga finanserna, men underskottet i de offentliga finanserna förutspås bli större under granskningsperioden än före krisen.

Enligt finansministeriets prognos från i våras ökar bruttonationalprodukten med 2,6 procent år 2021, 2,5 procent år 2022 och 1,5 procent år 2023. Den privata konsumtionen beräknas öka snabbt när sparandet styrs till konsumtion, och dessutom återhämtar sig också exporten och investeringarna i och med tillväxtutsikterna för världsekonomin. Även bedömningarna av andra aktörer som gör ekonomiska prognoser gick i samma riktning vid utfrågningen av de sakkunniga. Enligt en prognos som Finlands Bank publicerade den 15 juni 2021 blir tillväxten dock snabbare än i de ovannämnda beräkningarna. Finlands Bank bedömer att ekonomin växer med 2,9 procent 2021 och 3,0 procent 2022, men avtar till 1,3 procent 2023 på grund av befolkningens stigande medelålder och den svaga produktivitetstillväxten. Också i finansministeriets senaste prognos (av den 17 juni 2021) beräknas tillväxten bli snabbare än beräknat.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Det förutspås att antalet sysselsatta kommer att öka men eftersom återhämtningen inom service-sektorn blir långsam kommer också ökningen att bli långsam. Antalet sysselsatta överstiger 2019 års nivå först 2023 då sysselsättningen beräknas stiga till drygt 73 procent. Ökad ekonomisk aktivitet driver upp inflationen till nästan 2 procent per år.

Den offentliga skulden ökade kraftigt under 2020 då skuldkvoten steg till en nivå som är nästan 10 procentenheter högre än före krisen. Under de kommande åren avtar ökningen av skuldkvoten, men ökningen fortsätter och överstiger 75 procent i mitten av årtiondet.

Utskottet anser det motiverat att staten har burit merparten av kostnaderna för de stödåtgärder som beslutats på grund av coronaläget och stött kommunerna och socialskyddsfonderna i syfte att lindra de negativa effekterna av pandemin. Av undersektorerna i den offentliga sektorns finanser uppvisade statsförvaltningen år 2020 de facto det största underskottet. Lokalförvaltningens strukturella saldo började däremot uppvisa överskott, vilket till stor del berodde på stödåtgärderna. Planen för de offentliga finanserna innehåller för första gången också de välfärdsområden som är under beredning och som inleder sin verksamhet 2023 med ett litet underskott på grund av omfattande investeringar.

Det är positivt att konsekvenserna av coronapandemin för de offentliga finanserna i ljuset av den senaste statistiken och prognoserna blir lägre än vad man räknade med år 2020. Finlands offentliga finanser har också klarat av krisen bättre än de övriga EU-länderna i genomsnitt.

Utskottet noterar dock att de största riskerna för den ekonomiska utvecklingen fortfarande är kopplade till den allmänna ekonomiska utvecklingen. Nya epidemivågor och eventuella åtstramningar av begränsningarna i rörelsefriheten kan bromsa upp den ekonomiska återhämtningen och försvaga de offentliga finanserna såväl på grund av den långsammare ekonomiska tillväxten som till följd av eventuella nya stödåtgärder.

Den finanspolitiska linjen

Utskottet välkomnar regeringens aktiva och ansvarsfulla finanspolitik under coronapandemin som är anpassad till konjunkturläget.

Finanspolitiken har varit kraftigt stimulerande under konjunkturedgången då regeringen har fattat beslut om omfattande åtgärder som tryggar arbetsplatser och försörjning samt underlättar det ekonomiska läget för företag som har det svårt på grund av coronaläget. Av de ökade utgifterna hänför sig sammanlagt 900 miljoner euro till ramperioden, med tyngdpunkten lagd på 2022 och 2023.

I och med coronaläget skiljer sig helhetsbilden av Finlands ekonomi och finanspolitiska behov avsevärt från situationen hösten 2019 när ramen för valperioden fastställdes. Regeringen avstod med fog från utgiftsramen år 2020 och återgången till ramförfarandet år 2021 innehöll flera avvikelser. När planen för de offentliga finanserna utarbetades var regeringen dock fortfarande i en situation där ramens spelrum inte gjorde det möjligt att ta hänsyn till oförutsedda utgiftsförändringar eller genomföra alla reformer som regeringen ansåg behövliga. Dessa finansieringsbehov hänför sig bland annat till finansieringsmodellen för social- och hälsovårdsreformen och änd-

Betänkande FiUB 12/2021 rd

ringskostnaderna, kompenseringen av sänkningen av avkastningen av penningsspel, den nordiska modellen för arbetskraftsservice samt de tidsbundna ökningarna av ramutgifterna som föranleddes av besluten om tilläggsbudgetarna för 2020.

Som en del av lösningarna vid halvtidsöversynen beslutade regeringen därför att höja ramen för valperioden med 900 miljoner euro 2022 och med 500 miljoner euro 2023. Ambitionen är att ha en utgiftsram som gradvis sjunker mot slutet av valperioden så att utgiftsnivån fortsätter att sjunka även efter valperiodens slut.

Den mekanism för exceptionella konjunkturlägen som ingår i rambestämmelsen enligt regeringsprogrammet används också år 2022, vilket gör det möjligt att rikta 500 miljoner euro per år till utgifter av engångsnatur. Likaså täcks de så kallade direkta kostnaderna för hälsosäkerhet i samband med coronaepidemin (såsom utgifterna för testning och vaccination) som utgifter utanför ramen åren 2021—2023.

En del av de sakkunniga som utskottet har hört har ansett att överskridandet av ramnivån är motiverat, men det har också kritiserats eftersom överskridandet anses försvaga ramförfarandets trovärdighet och rambeslutets bindande verkan i fortsättningen. Höjningen av ramnivån utan motsvarande inkomstbeslut har dessutom bedömts leda till en större obalans i de offentliga finanserna åren 2022 och 2023 och till att finanspolitiken blir procyklisk. Å andra sidan har en höjning av ramnivån ansetts vara ett bättre alternativ än kringgående av rambestämmelsen, till exempel genom att öka utgifterna utanför ramarna.

Utskottet anser det motiverat att man inte slutar stimulera genast då den ekonomiska tillväxten börjar eftersom produktionen enligt finansministeriets prognos kommer att ligga klart under den potentiella produktionen de närmaste åren. Det innebär att det inte finns någon överhettning av ekonomin i sikte och att det fortfarande finns outnyttjad kapacitet i ekonomin. Dessutom är satsningar på hälsa, välfärd och kompetens i allmänhet både välfärdsinvesteringar som ökar den totala välfärden och ekonomiska investeringar som på lång sikt också ökar mängden produktiv arbetskraft och minskar behovet av korrigerande tjänster som binder samhällets resurser.

Samtidigt anser utskottet att det är viktigt att ramsystemet för statsfinanserna kvarstår som en central nationell finanspolitisk regel som tryggar en ansvarsfull och långsiktig utgiftspolitik som främjar den ekonomiska stabiliteten. För att säkerställa systemets trovärdighet är det dock viktigt att systemet reformeras och att mekanismerna för undantag från ramförfarandet avtalas på förhand. Tröskeln till undantag ska vara hög. Inte heller med tanke på en långsiktig skötsel av de offentliga finanserna är det önskvärt att den ram som överenskommit i början av valperioden överskrids.

Utskottet noterar vidare att EU:s finanspolitiska reglering fortfarande omfattas av den undantagsklausul i stabilitets- och tillväxtpakten som infördes våren 2020 och som tillåter en avvikelse från de finanspolitiska målen åtminstone 2022. Det ger spelrum med tanke på målen enligt den nationella finanspolitiska lagstiftningen (869/2012).

Trots den gällande undantagsklausulen har regeringen satt upp finanspolitiska mål som syftar till att understiga tröskelvärdet för det offentliga underskottet (-3 procent av bnp) 2022 och därefter

Betänkande FiUB 12/2021 rd

till att stärka det strukturella saldot 2023. När undantagsklausulen upphör att kan överskridandet av EU:s skuldkriterium (60 procent) dock fortfarande leda till förfarandet vid alltför stort underskott. Stärkandet av det strukturella saldot bör därför fortsätta så att Finlands mål på medellång sikt (-0,5 procent av bnp) uppnås. Det skulle också stödja den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna i Finland.

Utskottet understryker att när den akuta fasen av coronakrisen är förbi är det också nödvändigt att avgöra hur stabilitets- och tillväxtpakten och EU:s övriga finanspolitiska regler ska reformeras och hur efterlevnaden av dem ska säkerställas.

Utskottet konstaterar att konjunkturbilden i Finland enligt dagens uppgifter håller på att bli positiv men att produktionsklyftan beräknas förbli negativ åren 2022—2023. Om utvecklingen fortsätter att vara stark är det motiverat att stegvis gå över till en stramare finanspolitik så att finanspolitiken så bra som möjligt ska fungera så konjunkturutjämnande som möjligt och stödja utvecklingen av buffertarna under ekonomiskt goda tider. Å andra sidan är stimulansåtgärder som stöder konjunkturen återigen motiverade i en situation där en fjärde våg av pandemin skulle stranda till Finland och omvända konjunkturen till negativ igen.

När det gäller beskattningen betonar utskottet att den ska vara förutsägbar och planmässig. Det totala skatteuttaget bör inte höjas. Om nya skatteinstrument tas i bruk, kräver de noggrann beredning. Till exempel införandet av en landskapsskatt och omfördelningen av skatteintäkterna mellan staten och välfärdsområdena förutsätter en övergripande konsekvensbedömning som tar hänsyn till exempelvis regional och social rättvisa. Man bör ta hänsyn till rättvisan i beskattningen också i samband med de skattelösningar som införs efter coronatiden.

Stabilisering av ekonomin

Regeringen har uppdaterat regeringsprogrammets finanspolitiska riktlinjer i och med coronakrisen och satt som mål att stoppa ökningen av den offentliga skuldkvoten i mitten av 2020-talet. Enligt finansministeriets uppskattning kommer skuldkvoten att vända nedåt, om saldot i de offentliga finanserna stärks med ett nettobelopp på 2—2,5 miljarder euro.

Utskottet anser att målet är viktigt eftersom det fortfarande finns ett långsiktigt hållbarhetsgap i de offentliga finanserna till följd av den åldrande befolkningen. Om det inte görs några bestående ändringar i de offentliga finansernas inkomst- och utgiftsstruktur och funktion, kommer de offentliga samfundens skuldkvot att öka snabbare under de kommande årtiondena. Man bör också komma ihåg att räntenivån i något skede börjar stiga, och dessutom kommer ekonomin även i fortsättningen att stöta på chocker som ökar underskottet. Därför är det viktigt att statens skuldtagningsskapacitet förbättras före nästa recession. Utskottet påpekar också att en ökad inflation kan leda till att ränteutgifterna för statsskulden ökar, vilket ytterligare minskar det finanspolitiska handlingsutrymmet.

Utskottet konstaterar dock att en kraftig finanspolitisk anpassning sannolikt kommer att få negativa effekter på tillväxten och sysselsättningen. Å andra sidan kan en hållbar ekonomisk tillväxt inte heller basera sig på en allt större offentlig sektor. Därför är det bra att den exceptionellt höga utgiftsnivån för 2020—2021 sänks gradvis och kontrollerat. Beslutet om permanenta omfördel-

Betänkande FiUB 12/2021 rd

ningar på 370 miljoner euro från och med 2023 stöder detta. I samband med budgetmanglingen för 2021 fattas dessutom beslut om en skattelösning som stärker statsfinanserna med 100—150 miljoner euro. Dessutom är avsikten att genom nya sysselsättningsåtgärder stärka de offentliga finanserna med 110 miljoner euro före utgången av regeringsperioden.

Färdplanen för hållbarhet

Regeringen strävar efter att stabilisera ekonomin genom de åtgärdshelheter som fastställts i färdplanen för stärkande av hållbarheten i de offentliga finanserna och som gäller sysselsättningen, stärkandet av förutsättningarna för ekonomisk tillväxt, åtgärderna för att öka produktiviteten och kostnadseffektiviteten inom den offentliga förvaltningen samt social- och hälsovårdsreformen.

Sysselsättningsåtgärder. Sysselsättningen ska höjas till 75 procent i mitten av decenniet och antalet sysselsatta ska ökas med 80 000 personer genom sysselsättningsåtgärder före slutet av årtiondet som en del av målet att stabilisera skuldkvoten. Regeringen beslutade vid sin halvtidsöversyn om åtgärder genom vilka man eftersträvar ytterligare 40 000—44 500 sysselsatta. De viktigaste åtgärderna är bland annat lönesubventionsreformen, reformen av kontinuerligt lärande samt överföringen av arbets- och näringstjänsterna till kommunerna samt den finansieringsmodell som skapas i samband med överföringen och som sporrar kommunerna att utveckla sin verksamhet så att den främjar sysselsättningen. Åtgärderna beräknas stärka de offentliga finanserna med cirka 150 miljoner euro, och dessutom fattar regeringen före utgången av regeringsperioden beslut om sysselsättningsåtgärder som stärker de offentliga finanserna med 110 miljoner euro.

Strukturell sysselsättning främjas också av tidigare beslut som fattades före halvtidsöversynen våren 2021 och som beräknas ha en sammanlagd effekt på cirka 31 000—33 000 sysselsatta fram till 2029. Sådana är bland annat utvidgningen av läroplikten, den nordiska arbetskraftsmodellen samt reformen av lönesubventionen och åtgärder som stärker sysselsättningen bland partiellt arbetsföra. Dessa åtgärder beräknas stärka de offentliga finanserna med 300 miljoner euro på 2029 års nivå.

Utskottet påpekar att enligt rådet för ekonomisk utvärdering stärker inte alla regeringens sysselsättningsåtgärder balansen i de offentliga finanserna i enlighet med de uppställda målen. Det är viktigt att man följer upp de vidtagna åtgärdernas effektivitet och ser till att resurserna räcker till för att uppnå de uppställda målen. Det är också viktigt att gå mot en aktivare arbetskraftspolitik och främja arbetsmarknadens funktion genom att stärka resurserna för en aktiv arbetskraftspolitik. Utskottet betonar också satsningar på att utveckla digitala lösningar, informationssystem och digitala serviceplattformar.

Utskottet välkomnar att resurserna för integrationsutbildning för invandrare utökas under rampeperioden, vilket också riksdagen krävde i samband med budgetberedningen för innevarande år. Den årliga ökningen är 5 miljoner euro från och med nästa år. Anslagsbehovet behöver dock ses över i fortsättningen eftersom det i befolkningsprognoserna förutspås att antalet invandrare med ett främmande språk som modersmål kommer att öka med närmare 500 000 personer före 2040.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Utskottet betonar också åtgärder för att minska den höga strukturella arbetslösheten och långtidsarbetslösheten som har ökat under coronaepidemin. För att lindra bristen på arbetskraft är det också viktigt att utveckla myndighetsprocesserna i anslutning till arbetskraftsinvandringen.

Förstärkningen av förutsättningarna för ekonomisk tillväxt berör i synnerhet Finlands program för hållbar tillväxt som genomförs med finansiering ur EU:s facilitet för återhämtning och resiliens och som ska utvärderas av kommissionen och som torde bli godkänd i EU-rådet under sensommaren 2021. Programmet ingår i riktlinjerna för budgetekonomin under ramperioden. På grund av de osäkerhetsfaktorer som ännu finns i anslutning till ärendet har anslagsfördelningen behandlats som en utgiftshelhet som ska fördelas på de berörda utgiftsmomenten senare i samband med budgetpropositionerna. Den maximala tilldelningen för Finlands del bekräftas först sommaren 2022 men i redogörelsen beräknas den uppgå till cirka 2,085 miljarder euro.

Syftet är också att använda en del av EU:s återhämtningsinstrument till att finansiera ytterligare satsningar för att öka Finlands FoU-utgifter till den målsatta nivån på 4 procent av bnp. Med tanke på Finlands konkurrenskraft och framgång är det också viktigt att regeringen har beslutat att inrätta en parlamentarisk arbetsgrupp för att utreda metoder för att förbinda sig till den ökning av FoU-finansieringen inom den offentliga sektorn fram till slutet av åriondet som krävs för att FoUI-målet på fyra procent ska kunna nås.

Utskottet konstaterar att det för att uppnå detta mål krävs årliga höjningar av de offentliga investeringarna i forskning, vilket är mycket utmanande med tanke på den svåra ekonomiska situationen. Utskottet anser dock att satsningarna är motiverade eftersom en stark kompetens och framgång i den internationella konkurrensen på lång sikt stärker samhällsekonomin och medborgarnas välfärd. Dessutom spelar innovationerna en viktig roll bland annat när det gäller att lösa utmaningarna med hållbar utveckling.

Strukturella reformer. Avsikten är dessutom att förbättra hållbarheten genom att effektivisera produktiviteten och kostnadseffektiviteten inom den offentliga förvaltningen samt genom att utveckla serviceprocesserna inom social- och hälsovården redan innan social- och hälsovårdsreformen träder i kraft. Det ökar spelrummet i fråga om de offentliga finanserna, samtidigt som behovet att anpassa utgifterna och inkomsterna minskar.

Den viktigaste strukturella reformen som stärker de offentliga finanserna på lång sikt är reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet som avses träda i kraft i början av 2023. På grund av de merkostnader som hänför sig till reformens ändringsskede börjar kostnadsbesparingarna inom de offentliga finanserna realiseras på 2030-talet.

Hållbar utveckling

I planen för de offentliga finanserna ingår anslag som främjar Finlands ambitiösa klimatneutralitetsmål med sammanlagt cirka 2 miljarder euro 2022, varefter anslagen sjunker till cirka 1,7 miljarder euro 2025. År 2022 är nivån hög på grund av bland annat tajmningen av understöden för västmetron och andra tidsbundna spårprojekt. Besparingarna från och med 2023, som ingår i planen för de offentliga finanserna, gäller dessutom delvis anslag som främjar klimatneutralitet. Fi-

Betänkande FiUB 12/2021 rd

nansieringen riktas huvudsakligen till arbets- och näringsministeriets, jord- och skogsbruksministeriets, miljöministeriets och utrikesministeriets förvaltningsområden.

I redogörelsen har man också beaktat riktlinjerna i den nationella återhämtnings- och resiliensplan som Finland lämnat till kommissionen, enligt vilka cirka hälften av EU-finansieringen för genomförandet av planen riktas till den gröna omställningen.

Utskottet konstaterar att planen för de offentliga finanserna innehåller motiverade åtgärder som bidrar till övergången till koldioxidneutralitet och kretsloppsekonomi. En betydande ökning av finansieringen av naturvården (51 miljoner euro per år jämfört med den tekniska ramen våren 2019) främjar dessutom målet att stoppa förlusten av biologisk mångfald enligt mångfaldskonventionen.

Det är viktigt att deltagandet i den pågående hållbarhetsbrytningen görs smidigt, ekonomiskt attraktivt och rättvist för medborgarna. Hållbarhetsbrytningen måste också beaktas i ledningen av staten, kommunerna och företagen. Exempelvis genom offentlig och privat upphandling som tar hänsyn till hållbarhetskriterierna kan man samtidigt främja flera hållbarhetsmål.

Utskottet välkomnar strävan efter målet om koldioxidneutralitet, men anser samtidigt att det är viktigt att man vidareutvecklar en övergripande syn på hur man genom olika anslag kan säkerställa att målen för hållbar utveckling uppnås på ett konsekvent sätt. Vid utfrågningen av de sakkunniga i utskottet påpekades dessutom att man vid sidan av den ekonomiska granskningen också bör använda andra indikatorer som på ett bredare plan beskriver utvecklingen av naturtillståndet och medborgarnas välfärd.

Utskottet betonar också behovet av att identifiera och rapportera om de positiva ekonomiska effekterna av klimatpolitiken och politiken för hållbar utveckling, och konstaterar att bland annat åtgärder för att bekämpa naturförluster kan vara budgetneutrala. Ett exempel på en sådan politikåtgärd kan vara de ekologiska compensationerna, som utvecklas som en del av revideringen av naturvårdslagen.

Förvaltningsområdesspecifika frågor

Verksamhetsförutsättningarna för rättsstaten och rättsvården. Utskottet hänvisar till lagutskottets utlåtande (LaUU 11/2021 rd) och noterar med emfas den knappa basfinansieringen för domstolsväsendet, Åklagarmyndigheten, Brottpåföljdsmyndigheten och den offentliga rättshjälpen. Till exempel i domstolarna har behandlingstiderna förlängts redan före coronakrisen, varefter anhopningen ytterligare har förvärrats. I vissa ärendegrupper är de genomsnittliga handläggningstiderna redan så pass långa att förseningarna har allvarliga följder för rättssäkerheten. Dessutom är antalet domare som är beroende av tidsbunden finansiering anmärkningsvärt stort.

Även riksdagens justitieombudsman har i sin berättelse för 2019 (B 15/2020 rd, s. 143—144) påtalat inte bara de långa behandlingstiderna utan också det stora antalet domare på viss tid, vilket äventyrar domstolarnas oberoende.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Utskottet anser det vara nödvändigt att verksamhetsförutsättningarna för rättsvården och hela rättsvårdskedjan tryggas på ett hållbart sätt.

Finansieringen av trafikledsnätet. Regeringen överlämnade i april 2021 till riksdagen en trafikpolitisk redogörelse med en övergripande och långsiktig strategisk plan för utveckling av trafiksystemet som utarbetats för första gången. Den skapar en grund för väg- och spårinvesteringar, underhåll och utveckling av alla trafikformer, och beredningen av den har styrts av en parlamentarisk styrgrupp.

Med tanke på genomförandet av planen är det beklagligt att man vid ramförhandlingarna våren 2021 beslutade att från och med 2023 rikta en besparingsskyldighet på 110 miljoner euro till kommunikationsministeriets förvaltningsområde. Det har i detta skede i sin helhet riktats till momentet för utvecklingsprojekt (31.10.77). Såsom utskottet har konstaterat i sitt utlåtande om den trafikpolitiska redogörelsen (FiUU 5/2021 rd) är det ännu nödvändigt att bedöma fördelningen av sparkravet eftersom anslagsnedskärningen försvagar planens trovärdighet och försvårar genomförandet av planen.

Utskottet anser att det är viktigt att det i fortsättningen reserveras tillräckliga resurser för genomförandet av planen eftersom de föreslagna åtgärderna främjar Finlands konkurrenskraft och näringslivets verksamhetsförutsättningar och dessutom främjar de omställningen mot mer utsläppsnåla transporter. Utskottet betonar att den nationella finansieringen bör dimensioneras så att den också gör det möjligt att utnyttja EU-finansieringen fullt ut. Detta är särskilt viktigt under den nya finansieringsperioden, då antalet stödberättigande banprojekt ökar på bannätet i Finland.

Kultur. Utskottet framhäver konstens och kulturens betydelse och vikten av att trygga deras verksamhetsförutsättningar efter coronakrisen. De kreativa branscherna har en stor betydelse när det gäller att stärka välfärden, och dessutom har de en avsevärd sysselsättande effekt. De kreativa branscherna har fortfarande betydande tillväxtpotential, och främjande av de kreativa branscherna lyfts fram starkt också i regeringsprogrammet.

Utskottet välkomnar att man i planen för de offentliga finanserna som en del av regeringens framtidsinvesteringar anvisar 15 miljoner euro i motfinansiering 2022 för kapitalisering av en fond som stöder den kreativa sektorn och kulturverksamheten, förutsatt att motsvarande finansiering fås från andra källor. Också färdplanen för kreativ ekonomi (ANM:s publikationer 2020:48) skapar en grund för tillväxt i företag inom kreativa branscher.

På grund av de stora ekonomiska förluster som coronaepidemin orsakat är det också exceptionellt viktigt att kulturbudgetens hållbarhet tryggas under ramperioden och att nedskärningar inte riktas till branschen.

Avkastning av penningspelsverksamhet. Veikkaus Ab:s intäktsföring beräknas bli klart mindre än tidigare, vilket beror på åtgärderna för att bekämpa problemspelande och att Veikkaus Ab:s marknadsandel minskar. Dessutom har coronaepidemin minskat avkastningen då spelsalar och spelautomater har stängts. Därför är det viktigt att regeringen har beslutat kompensera förmånstagarna för den minskade intäktsföringen av avkastningen av penningspelsverksamheten. Allt

Betänkande FiUB 12/2021 rd

som allt uppgår kompensationen till förmånstagarna av penningspelsverksamheten till 330 miljoner euro 2022 och 305 miljoner euro 2023.

Utskottet anser också att det är viktigt att den nya finansieringsmodell som bereds som bäst säkerställer en hållbar och balanserad lösning som tryggar förmånstagarnas verksamhetsmöjligheter och en långsiktig planering av verksamheten.

Statlig forskningsfinansiering. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande om social- och hälsovårdsreformen (FiUU 1/2021 rd — RP 241/2020 rd) och lyfter också i detta sammanhang fram vikten av att finansieringen av hälsovetenskaplig forskning och forskning inom socialt arbete på universitetsnivå tryggas i samband med reformen, såsom riksdagen förutsatte i sitt uttalande från 2019 (FiUB 20/2019 rd — RP 29/2019 rd, RP 89/2019 rd). Riksdagen förutsatte också att statens forskningsfinansiering till hälso- och sjukvårdsenheter för forskning på universitetsnivå stärks och åter bringas att växa för att säkerställa en verkningsfull forskning på hög nivå som främjar befolkningens hälsa och välfärd. Utskottet konstaterar att bestämmelserna om statens forsknings- och utbildningsersättningar och budgetfinansieringen inte ändras i samband med social- och hälsovårdsreformen men oro har orsakats av i vilken mån de forskningssatsningar som görs i välfärdsområdena säkerställer att forskningsfinansieringen är tillräcklig och kontinuerlig.

Utvecklingssamarbete. Utskottet hänvisar till utrikesutskottets utlåtande (GrUU 5/2021 rd) och fäster uppmärksamhet vid nedskärningen på 35 miljoner euro i utvecklingssamarbetet från och med 2023. Detta innebär att biståndsutgifternas andel av bnp under de kommande åren sjunker från nuvarande 0,5 procent.

Utskottet anser det vara viktigt att regeringen fortsättningsvis målmedvetet strävar efter att utgifterna för utvecklingssamarbetet i enlighet med FN-avtalen ska ökas till en andel på 0,7 procent av bnp och betonar att det i och med coronapandemin finns ett allt större behov av utvecklingssamarbete. Man bör också fästa större vikt än tidigare vid utvecklingssamarbetets resultat och effektivitet för att Finlands utvecklingsbistånd ska kunna styras till de sektorer och aktörer som bäst främjar utvecklingsmålen. Det är också viktigt att utreda möjligheterna att kompensera den minskning som gjorts genom att öka de finansinvesteringar i utvecklingssamarbetet.

Jämställdhetsbudgetering

De finanspolitiska riktlinjerna på medellång sikt har oundvikligen konsekvenser för jämställdheten mellan könen, men planen för de offentliga finanserna visar inte på vilket sätt könskonsekvenserna av fördelningen av inkomster och utgifter har bedömts när riktlinjerna utarbetades. Det är därför svårt att få en helhetsbild av hur planen för de offentliga finanserna påverkar jämställdheten.

Planen för de offentliga finanserna är viktig ur ett jämställdhetsperspektiv eftersom tyngdpunkten i den årliga budgetprocessen ligger på vårens budgetmangling, då beslut fattas om många åtgärder som ingår i budgetpropositionen. Nya jämställdhetsåtgärder som medför kostnader för de offentliga finanserna bör ingå i synnerhet i den första ramen för regeringsperioden, som skapar en finansieringsgrund för de centrala reformerna under valperioden.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Utskottet anser att det är viktigt att bedömningen av könskonsekvenserna utvecklas i planen för de offentliga finanserna eftersom en välfungerande könsmedveten budgetering förutsätter att den genomsyrar budgetprocessen från regeringsprogrammet till planen för de offentliga finanserna och ramarna för de offentliga finanserna och därifrån till budgetpropositionen, budgetlagarna och resultatstyrningen. Planen för de offentliga finanserna erbjuder också en bättre möjlighet än de årliga budgetförslagen att på ett övergripande och långsiktigt sätt granska den ekonomiska politikens konsekvenser för jämställdheten.

Det är också viktigt att identifiera coronakrisens könskonsekvenser för att man ska kunna reagera på dem i beslutsfattandet. Vid utfrågningen av de sakkunniga i utskottet har man bland annat bedömt att de stödåtgärder som riktats till företag och medborgare har stött jämställdheten mellan könen eftersom i synnerhet personalen inom social- och hälsovården och undervisningsväsendet huvudsakligen är kvinnor på grund av könssegregeringen i arbetslivet. Även ökningen av statsandelarna för kommunal basservice har varit viktig ur jämställdhetssynvinkel.

Utskottet välkomnar att statsrådet har inlett en undersökning om coronakrisens konsekvenser för jämställdheten mellan könen. Undersökningen blir klar våren 2022 och dess mål är att producera evidensbaserad kunskap om coronakrisens hälsomässiga, ekonomiska och sociala konsekvenser för olika grupper män och kvinnor och jämställdheten mellan könen i samhället.

Välfärdsområdenas ekonomi

Planen för de offentliga finanserna tar hänsyn till de centrala konsekvenserna av social- och hälsovårdsreformen för den statliga och kommunala ekonomin. Kalkylerna är i detta skede ännu preliminära och de preciseras i samband med beredningen av den följande planen för de offentliga finanserna.

Den övergripande finansieringen av välfärdsområdena beräknas för närvarande uppgå till sammanlagt cirka 21,1 miljarder euro på 2023 års nivå. Finansieringen omfattar finansieringen av social- och hälsovården och räddningsväsendet som överförs från kommunerna och samkommunerna. Finansieringen består huvudsakligen av överföringar från momentet för statsandelen för kommunal basservice (uppskattningsvis cirka 5,3 miljarder euro) och momentet för kompensationen för kommunernas förlorade skatteinkomster (uppskattningsvis cirka 1,8 miljarder euro) samt av ett tillägg som motsvarar ökningen av statens intäkter från inkomstskatten och samfundsskatten till följd av de ändringar i beskattningsgrunderna som görs i samband med reformen. Överföringen av finansieringen från kommunernas skatteinkomster beräknas uppgå till cirka 13,4 miljarder euro.

Nivån på den kalkylmässiga finansieringen för social- och hälsovården som staten beviljar välfärdsområdena höjs årligen på riksnivå med beaktande av den förväntade ökningen av servicebehovet, höjningen av kostnadsnivån och uppgiftsändringarna. Den uppskattade årliga ökningen av servicebehovet höjs bland annat på grund av kostnaderna under övergångsperioden med 0,2 procentenheter 2023—2029 men från och med 2025 ska ökningen av servicebehovet och höjningen med 0,2 procentenheter beaktas till 80 procent. Det är ett sätt att sträva efter att dämpa kostnadsökningen. Det ökade servicebehovet beräknas öka finansieringen av välfärdsområdena från cirka 250 miljoner euro år 2023 till drygt 700 miljoner euro år 2025.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Utskottet hänvisar till sitt yttrande om social- och hälsovårdsreformen och konstaterar att incitamenten för att dämpa kostnadsökningen är relativt små. Reformens inverkan på dämpningen av kostnadsökningen beror i väsentlig grad bland annat på hur reformen verkställs och på hur de funktionella mekanismer som dämpar kostnadsökningen kan omvandlas till praxis och hur de inbesparings- och effektiviseringspotentialer som de genererar kan tas till vara. Reformens inverkan när det gäller att dämpa kostnadsökningen beror också på i vilken mån staten med olika medel kan styra välfärdsområdena till en kostnadseffektiv och förebyggande verksamhet, i sista hand genom de villkor som ställs för tilläggsfinansieringen.

Reformen medför betydande ändringskostnader, varav de största beräknas förledas av IKT-helheten. För den har det reserverats sammanlagt cirka 410 miljoner euro för denna ramperiod. Det har uppskattats att även kommunerna kommer att drabbas av IKT-kostnader, men de behandlas först i den följande planen för de offentliga finanserna när uppgifterna har preciserats. Utgångspunkten är att kommunerna genom systemet för statsandelen för kommunal basservice ska ersättas för de ändringskostnader som social- och hälsovårdsreformen medför.

I enlighet med sitt utlåtande betonar utskottet att IKT-lösningarna måste bidra till att minska kostnadstrycket på tjänsteproduktionen och öka tjänsternas effektivitet och kvalitet.

Reformen medför också betydande löneharmoniseringskostnader men det har inte reserverats någon särskild finansiering för dem i ramarna. Kostnadseffekten och tajmningen av löneharmoniseringen beror bland annat på det lönesystem som skapas i välfärdsområdena. Lönerna finansieras inom ramen för finansieringsmodellen för välfärdsområdena, och i sista hand kommer de genom justeringen av kostnadsnivån att utgöra en del av finansieringen av välfärdsområdena.

Såsom utskottet i sitt ovannämnda utlåtande har konstaterat är det motiverat att kostnaderna för löneharmoniseringen täcks genom statlig finansiering med allmän täckning eftersom lönekostnaderna utgör en del av välfärdsområdets omkostnader. Enligt tidigare erfarenheter tar samordningen av lönerna flera år och kan också ske i olika takt i olika välfärdsområden, varvid kostnadseffekten gör sig märkbar stegvis. Behovet av löneharmoniseringen hänför sig till en kostnadsbas på 6,2 miljarder euro. Om kostnaderna för harmoniseringen av lönerna blir ungefär lika stora som kostnaderna för de genomförda kommunsammanslagningarna och bildandet av samarbetsområdena (1,5—3 procent), uppgår reformens kostnadseffekt till cirka 124—434 miljoner euro.

Utskottet konstaterar att planen för de offentliga finanserna i fortsättningen också är ett centralt styrmedel för välfärdsområdena eftersom det enligt 12 § i den föreslagna lagen om välfärdsområden där bedöms om finansieringen av välfärdsområdena är tillräcklig för skötseln av uppgifterna både som en helhet och med avseende på respektive välfärdsområde. I planen behandlas dessutom välfärdsområdenas uppgifter, skyldigheter och ekonomi samt statens ekonomiska åtaganden i fråga om välfärdsområdenas ekonomi. Således styr planen för de offentliga finanserna ministerierna när de bereder den lagstiftning och styrning som gäller välfärdsområdena.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Den kommunala ekonomin

Allmänt

Den kommunala ekonomin har länge varit tämligen svag men 2020 stärktes den kommunala ekonomin som en helhet betydligt till följd av statliga coronastöd och en måttfull utgiftsutveckling. Kommunernas och samkommunernas sammanlagda årsbidrag ökade enligt bokslutskalkylerna med 2,4 miljarder euro från år 2019 till cirka 4,6 miljarder euro år 2020. Det beror på både den gynnsamma utvecklingen av kommunernas skatteinkomster och den kraftiga ökningen av statsandelarna, då största delen av coronastöden riktades till den kommunala ekonomin via statsandelar. År 2020 fanns det endast två kommuner med negativt årsbidrag, medan antalet var 65 år 2019. Däremot försvagades samkommunernas ekonomi, vilket bland annat beror på sjukvårdsdistriktens försämrade resultat. Samkommunernas resultat för räkenskapsperioden var cirka 73 miljoner euro negativt år 2020.

De stöd som beviljats till följd av coronaepidemin undanröjer dock inte de bakomliggande hållbarhetsproblemen inom den kommunala ekonomin. Den kommunala ekonomins tillstånd beräknas dock förbli starkt ännu 2021, men det beräknas försämrans kraftigt 2022. Enligt inkommen utredning försvagas ekonomin enligt kalkyler över utgiftstrycket per kommunstorleksgrupp särskilt i kommuner med 20 000—40 000 invånare och i kommuner med över 100 000 invånare.

Riktlinjer för den kommunala ekonomin

Hösten 2019 satte regeringen i sin första plan för de offentliga finanserna som mål att lokalförvaltningens strukturella saldo år 2023 får uppvisa ett underskott på högst 0,5 procent i förhållande till totalproduktionen. På grund av den exceptionella situationen uppställdes det inte något mål för det strukturella saldot våren 2020, men det nu uppställda målet för det strukturella saldot är detsamma som hösten 2019, dvs. underskottet får vara högst 0,5 procent 2023. Lokalförvaltningens finansiella ställning uppvisar enligt de nuvarande kalkylerna över utgiftstrycket ett underskott på 0,6 procent 2023.

Hösten 2019 beslutade regeringen också att nettoeffekten av dess åtgärder på den kommunala ekonomins omkostnader 2023 får uppgå till högst 520 miljoner euro jämfört med den tekniska planen för de offentliga finanserna våren 2019. Våren 2020 konstaterades det att utgiftsbegränsningen har överskridits. Utgångspunkten är nu att utgiftsbegränsningen inte längre ska följas år 2023 eftersom social- och hälsovårdstjänsterna och räddningsväsendet då överförs till välfärdsområdena, och kommunernas uppgiftsfält minskar betydligt.

Det centrala är att kommunerna enligt gällande lagstiftning anvisas en hundraprocentig statsandel för deras nya och utvidgade uppgifter och skyldigheter. Det innebär att lokalförvaltningens strukturella saldo inte förändras eftersom staten via statsandelarna bär det fulla finansieringsansvaret för nya eller utvidgade uppgifter och skyldigheter. Det är också nödvändigt att konsekvenserna av de ovannämnda uppgifterna för den kommunala ekonomin bedöms realistiskt för att den ökning av statsandelen som motsvarar dem till fullo ska motsvara den kostnadsökning som uppgifterna medför.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Statens åtgärder — statsbidrag och kommunernas uppgifter

Kommunernas statsbidrag minskar betydligt under ramperioden på grund av social- och hälsovårdsreformen: de uppgår till 13,1 miljarder euro 2022, men i slutet av ramperioden 2025 till endast 4,7 miljarder euro. De kalkyler som hänför sig till social- och hälsovårdsreformen, inklusive en uppskattning av statsandelarna för kommunal basservice, är dock i detta skede ännu preliminära och de preciseras i samband med den plan för de offentliga finanserna som bereds våren 2022.

För att förbättra förutsägbarheten i kommunernas ekonomi preciseras förfarandet för justeringen av kostnadsfördelningen så att de stora årliga variationerna i justeringen av kostnadsfördelningen kan minimeras. Ändringen av beräkningssättet preciseras hösten 2021 i lagen om statsandel för kommunal basservice. På detta nya beräkningssätt är storleken på nästa justering av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna 562 miljoner euro, och den ska göras i samband med budgeten för 2022.

Planen för de offentliga finanserna utgår dock från att man inte tar hänsyn till effekten av justeringen av kostnadsfördelningen för 2022 (562 miljoner euro) eftersom ramläget är stramt och kommunernas ekonomiska situation 2020 var bättre än väntat på grund av coronastöden. (Resultatet för den kommunala ekonomin visade ett överskott på cirka 1,6 miljarder euro.) Enligt rambeslutet höjs nivån på statsandelarna för kommunal basservice år 2022 med omkring 246 miljoner euro. Nettoeffekten av dessa riktlinjer sänker nivån på statsandelarna med något över 300 miljoner euro 2022.

Coronastöden till kommunerna uppgick till sammanlagt cirka 3 miljarder euro år 2020, inklusive ökningen av statsandelarna och statsunderstöden samt höjningen av utdelningen av samfundsskatten. Cirka hälften av stödet riktades till den kommunala ekonomin i form av ökade statsandelar. Enligt programmet för kommunernas ekonomi överskred stödet de coronarelaterade kostnaderna med drygt en miljard euro (Finansministeriets publikationer 2021:25).

Utskottet konstaterar att det statliga stödet har varit märkbart, men med hjälp av det har man undvikit omfattande permitteringar och uppsägningar och kunnat trygga kommuninvånarnas basservice. I detta skede vet man inte heller ännu storleken på efterräkningen till följd av epidemin. Till exempel en del av coronakrisens kostnader uppstår i form av växande service- och vårdköer, vars kostnader kan synas först senare. Med tanke på den kommunala ekonomin är det också viktigt att man ännu år 2021 kompenserar den kommunala ekonomin för konsekvenserna av coronaepidemin genom statsandelar, understöd och en förhöjd utdelning av samfundsskatten. Från och med 2023 minskar det långsiktiga utgiftstrycket inom den kommunala ekonomin när social- och hälsovårdsuppgifterna överförs till välfärdsområdena.

Utskottet påpekar också att kommunernas statsandel permanent sänks från och med 2022 med ett så kallat konkurrenskraftsavgdrag som årligen minskar statsandelsfinansieringen av kommunernas basservice och undervisningsväsende med sammanlagt cirka 250 miljoner euro. Enligt utskottet finns det ännu skäl att fundera på denna riktlinje eftersom man i arbetsmarknadslösningen inom kommunsektorn i huvudsak frångick den förlängda arbetstiden i anslutning till konkurrenskraftsavtalet.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Reformerna enligt regeringsprogrammet fortsätter 2022. Nya åtgärder är bland annat att 10 miljoner euro i statsandelar riktas till utvidgningen av screeningprogrammet och 4,8 miljoner euro till barnskyddet samt sammanlagt cirka 15 miljoner euro till stödet till reformen av småbarnspedagogiken via statsandelen för basservice och via undervisnings- och kulturministeriet. För en höjning av minimidimensioneringen av vårdpersonalen anvisas 96,5 miljoner euro. Kostnaderna för reformen på årsnivå beräknas uppgå till 265,8 miljoner euro 2024, då välfärdsområdena svarar för kostnaderna. Man bereder sig på social- och hälsovårdsreformen genom att utveckla servicestrukturen, för vilken 132,9 miljoner euro har reserverats 2022.

En central reform inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde är att läroplikten utvidgas, vilket beräknas öka kommunernas kostnader med 129 miljoner euro från och med 2024. Utskottet noterar vikten av att finansieringen ska räcka till och anser att det är nödvändigt att den statliga finansieringen täcker kostnaderna för förlängningen av läroplikten fullt ut så att reformen inte ska försämra utbildningsanordnarnas finansiella ställning. Även folkhögskolorna bör få ersättning för läromedelskostnaderna inom utbildningen för läropliktiga. Finansieringens tillräcklighet ska följas upp och bedömas i samband med genomförandet av reformen.

Kommunernas roll och ansvar stärks också inom arbets- och näringsstjänsterna i och med att kommunförsöken med sysselsättning har inletts den 1 mars 2021. Dessutom har regeringen vid sin halvtidsöversyn fastställt att arbets- och näringsstjänsterna överförs till kommunerna under 2024. De ekonomiska konsekvenserna i anslutning till detta preciseras när beredningen fortskrider, och de tas med i planen för de offentliga finanserna först senare.

Utsikterna för den kommunala ekonomin under ramperioden

Bedömningen av den kommunala ekonomins utveckling är förknippad med rätt så stor osäkerhet på grund av coronapandemin och social- och hälsovårdsreformen. Ökningen av omkostnaderna inom den kommunala ekonomin bedöms avta år 2022, när största delen av de tilläggsåtgärder som behövts för skötseln av coronapandemin avvecklas.

År 2023 är ett exceptionellt år för den kommunala ekonomin i fråga om såväl utgifter som inkomster, då kostnaderna för kommunernas verksamhet minskar till följd av social- och hälsovårdsreformen och cirka hälften av utgifterna inom driftsekonomin överförs från kommunerna. Kommunernas statsandelar, ersättningarna för skatteförluster och skatteinkomsterna minskar i hela landet i enlighet med de kostnader som överförs. År 2023 beräknas kommunernas skatteinkomster då minska med 47,2 procent och statsandelarna med 70,3 procent. Efter reformen beror största delen av de återstående kostnaderna inom den kommunala ekonomin på anordnandet av småbarnsfostran och utbildning.

Kommunernas utgiftstryck och trycket att höja skattesatserna underlättas när de snabbast växande utgifterna i anslutning till befolkningens stigande medelålder flyttas bort från den kommunala ekonomin. Detta undanröjer dock inte obalansen mellan kommunernas inkomster och utgifter eftersom utgifterna inom den kommunala ekonomin beräknas förbli större än inkomsterna under hela ramperioden. Kassaflödet från den kommunala ekonomins verksamhet och investeringar förblir enligt en tryckkalkyl cirka 1 miljard euro negativt åren 2024—2025, och dessutom väntas

Betänkande FiUB 12/2021 rd

den ekonomiska differentieringen mellan kommunerna fortsätta. Behovet av strukturella reformer som förbättrar hållbarheten inom kommunsektorn är således allt mer aktuellt.

Utskottet anser det vara nödvändigt att man noga följer upp social- och hälsovårdsreformens konsekvenser för den kommunala ekonomin och balansen i kommunernas ekonomi och att man reagerar snabbt och i rätt tid på de olägenheter som uppstår. Det finns skäl att särskilt följa utvecklingen och livskraften i de stora städerna. Också kommunernas skatteutfall ska följas och det ska säkerställas att det inte sker någon kraftig differentiering i fråga om kommunalskattesatsen när det efter ikraftträdandeåret blir möjligt att höja skatten.

Utskottet anser det vara viktigt att kommunerna får genuina incitament att stödja närings- och livskraftspolitiken. Samtidigt är det också viktigt att kommunerna själva genomför strukturella reformer och åtgärder som förbättrar ekonomin, produktiviteten, sysselsättningen och kommunernas livskraft. Det är också viktigt att kommunerna främjar kommuninvånarnas hälsa och välfärd, eftersom bättre hälsa och sysselsättning syns positivt i kommunernas inkomstfinansiering (via skatteinkomsterna) och kostnader (via finansieringsandelarna för det grundläggande utkomststödet och arbetsmarknadsstödet).

Utskottet anser det vara bra att finansministeriet har tillsatt en arbetsgrupp som bereder åtgärdsalternativ för den framtida kommunpolitiken. Arbetsgruppens mandatperiod går ut i slutet av innevarande år. Målet för arbetsgruppen är att för det politiska beslutsfattandet ta fram åtgärdsförslag som gäller den kommunpolitiska helheten. I helheten går man igenom balansen och hållbarheten i kommunernas finansieringsbas och uppgifter, kommunernas roll och självstyrelse, kommunernas verksamhetssätt, samarbete och kommunstruktur samt statens styrning av kommunerna i olika former.

Arbetspensionsanstalter och övriga socialskyddsfonder

Tack vare förhandsfonderingen av pensioner har arbetspensionssektorn uppvisat ett kraftigt överskott, men ökningen av befolkningen i pensionsåldern ökar pensionsutgifterna, vilket har lett till att arbetspensionsanstaltens överskott minskat. Totalt sett har arbetspensionsanstaltens överskott i förhållande till bnp minskat från i genomsnitt drygt tre procent under 2000-talets första årtionde till 0,2 procent 2020.

Arbetspensionssektorns överskott beräknas öka med cirka 0,6 procent av bnp 2021 när den temporära avgiftssänkningen upphör och lönesumman ökar. Även sektorns kapitalinkomster beräknas börja öka 2021. Arbetsgivarnas arbetspensionsavgifter höjs åren 2022—2025 för att kompensera sänkningen år 2020, varvid sektorns överskott förbättras.

De övriga socialskyddsfondernas finansiella ställning började år 2020 visa ett litet underskott på grund av den snabba ökningen av arbetslöshetsutgifterna till följd av coronakrisen, men statens stöd till sysselsättningsfonden förbättrade sektorns finansiella ställning. Det uppskattas att sektorn år 2021 kommer att återgå till nära balans bland annat tack vare höjningen av arbetslöshetsförsäkringspremien. När arbetslösheten minskar, förutspås sektorns finansiella ställning förbättras så att den ska uppvisa ett litet överskott. På medellång sikt är sektorn så gott som i balans, men finansieringsbalansen kan variera något från år till år i och med att buffertfonder används.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Statens finansiella åtaganden och risker

De största delområdena när det gäller statens åtaganden är statsskulden, pensionsansvar, statsborgen och statsgarantier. Pensionsansvaret beräknades vara 93,1 miljarder euro vid utgången av 2020. Den största ökningen under de senaste 10 åren har skett i beloppen av statsskuld samt statsborgen och statsgarantier. Statsskulden har sedan 2008 ökat från 54 miljarder euro till 124,8 miljarder euro år 2020. Den befintliga stocken för statsborgen och statsgarantier har för sin del sedan 2010 ökat från 23,2 miljarder euro till 62 miljarder euro i slutet av 2020.

Statens skuldsättning till följd av coronakrisen kunde i praktiken genomföras till nollränta, och också den genomsnittliga räntan på den nya skulden år 2021 har varit något negativ, även om marknadsräntan på finska statens 10-åriga lån har blivit positiv 2021. Det finns ännu inga tecken på en mer omfattande räntehöjning, även om inflationen har ökat särskilt i USA.

Utskottet konstaterar dock att man inte vet hur länge räntorna hålls låga, vilket innebär en risk för att ränteutgifterna kan öka. Det är därför viktigt att överväga i vilket skede det lönar sig att gardera sig mot en höjning av räntenivån till exempel genom att stödja sig på långfristig upplåning.

Utskottet påpekar också att i synnerhet riskbuffertarna för exportgarantier har minskat väsentligt under coronapandemin. Detta ökar risken för att de återstående riskbuffertarna inte räcker till och för att det blir utgiftskonsekvenser för statsbudgeten.

Riskerna i samband med de offentliga finanserna är på många sätt bundna till den allmänna ekonomiska utvecklingen. De kostnader som realiseringen av ansvaret medför kan medföra en betydande belastning för samhällsekonomin, vilket understryker vikten av en omsorgsfull riskbedömning och riskhantering i anslutning till de ekonomiska beslut som är bindande för staten och administreringen och uppföljningen av åtagandena.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Finansutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av redogörelse SRR 3/2021 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av redogörelsen, men förutsätter att regeringen vidtar följande åtgärder:

Riksdagen förutsätter att regeringen fortsätter sina målmedvetna åtgärder för att stabilisera de offentliga finanserna med särskilt fokus på att stärka tillväxtfaktorerna i ekonomin, höja sysselsättningsnivån och förbättra produktiviteten och effektiviteten inom alla sektorer.

Betänkande FiUB 12/2021 rd

Helsingfors 18.6.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johannes Koskinen sd
vice ordförande Arto Pirttilahti cent
medlem Anders Adlercreutz sv
medlem Tarja Filatov sd
medlem Timo Heinonen saml
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Esko Kiviranta cent
medlem Jari Koskela saf
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Matias Marttinen saml
medlem Raimo Piirainen sd
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Sami Savio saf
medlem Iris Suomela gröna
medlem Pia Viitanen sd
medlem Ville Vähämäki saf
ersättare Markku Eestilä saml (delvis)
ersättare Sari Essayah kd (delvis)
ersättare Inka Hopsu gröna
ersättare Anne Kalmari cent
ersättare Lulu Ranne saf
ersättare Ari Torniainen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Hellevi Ikävalko
utskottsråd Mari Nuutila.

Betänkande FiUB 12/2021 rd
Reservation 1 /saf

RESERVATION 1 /saf

Motivering

Planen för de offentliga finanserna ska ge en sann bild av den sannolika ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren och innehålla trovärdiga metoder för att uppnå de uppställda målen.

Den plan som är under behandling baserar sig dock på överoptimistiska förväntningar bland annat på sysselsättningsåtgärdernas effektivitet, och innehåller inga konkreta metoder för att sanera statsfinanserna och den kommunala ekonomin.

Regeringen har de facto avstått från de mål som uppställts i regeringsprogrammet och som stärker de offentliga finanserna och sysselsättningen. För att sysselsättningsmålet ska nås krävs det konkreta åtgärder som inte ingår i planen för de offentliga finanserna.

Under innevarande regeringsperiod håller man inte fast vid budgetramarna, utan man konsumerar på ett ansvarslost sätt. Sparbetinget börjar först 2023, då vissa ramutgifter permanent sänks med 370 miljoner euro. Detta innebär i praktiken att alla anpassningsåtgärder vidtas under nästa riksdagsperiod och att nästa regering ska ansvara för dem.

Statsfinanserna har uppvisat underskott redan i 12 års tid. Den kommunala ekonomin har under de senaste 24 åren uppvisat underskott 22 gånger. I planen för de offentliga finanserna uppges att både staten och kommunerna uppvisar underskott varje år under den pågående ramperioden. Underskottet i statsfinanserna kan alltså fortgå i 16 års tid. Planen för de offentliga finanserna bör innehålla metoder för att sanera statsfinanserna och få det ständiga underskottet under kontroll.

De ekonomiska utsikterna

Coronapandemin beräknas i praktiken vara förbi i slutet av innevarande år. Detta väntas leda till en kraftig ekonomisk tillväxt under de närmaste åren, när den uppdämda efterfrågan och ackumulerade besparingar omsätts i ekonomisk aktivitet.

Finlands offentliga finanser har fortsättningsvis uppvisat underskott till och med under perioder av uppgång, och dessutom står vi i framtiden inför ett hållbarhetsgap till följd av befolkningens stigande genomsnittsålder.

Medel för att balansera ekonomin är att höja skatterna, minska utgifterna och genomföra strukturella reformer. Skattegraden i Finland är redan nu hög, vilket innebär att det inte finns något betydande utrymme för en höjning. Strukturella reformer och utgiftsnedskärningar är politiskt svåra att genomföra och nyttan av dem kommer först senare. Regeringen har hittills främst gynnat reformer som inte nämnvärt förbättrar balansen i de offentliga finanserna. Den har inte heller visat någon vilja att minska utgifterna, utan snarare tvärtom.

Betänkande FiUB 12/2021 rd **Reservation 1 /saf**

Den finanspolitiska linjen

Överskridningen av utgiftsramen kan inte motiveras med coronapandemin år 2022 och i synnerhet inte år 2023. Pandemin förväntas praktiskt taget vara över i slutet av året och den ekonomiska tillväxten förväntas bli kraftig de närmaste åren. Regeringen vill alltså av ideologiska skäl öka utgifterna och därmed upprätthålla onödigt stora budgetunderskott. Regeringen har visserligen rätt att ensidigt säga upp ramförslaget och EU:s regelverk för finanspolitiken, men det måste göras öppet. Därför måste regeringen medge att den inte längre vill förbinda sig att följa ramförslaget och inte vill lösa ett alltför stort budgetunderskott på medellång sikt och hållbarhetsgapet på längre sikt.

Uppgiften att balansera ekonomin kommer därför att gå vidare till nästa regering, och eftersom balanseringen skjuts upp i onödan måste nästa regering agera mer restriktivt. Regeringens finanspolitiska linje äventyrar utöver de offentliga finanserna även regeringens politiska arv, eftersom den sittande regeringen genom att vägra avstå från utgiftsökningar och projekt enligt sitt program säkerställer att nästa regering blir tvungen att avstå från alla dessa.

Sysselsättningsåtgärder

Finansministeriet bedömer att effekten av de sysselsättningsåtgärder som regeringen föreslår kommer att bli betydligt mindre än vad regeringen har meddelat. Dessutom bidrar dessa åtgärder inte i någon större utsträckning till att balansera de offentliga finanserna, eftersom en stor del av de anmälda åtgärderna ökar utgifterna och den förväntade nyttan realiserar senare.

En listning av främjandet av arbetskraftsinvandring som sysselsättningsåtgärd skulle förutsätta en realistisk invandringspolitik och ett erkännande av att all arbetskraftsinvandring inte balanserar de offentliga finanserna. Diskussionen om inkomstgränser, branscher, rätt till vistelse i landet och social trygghet bör inledas genast.

En genuin arbetskraftsinvandring är välkommen, förutsatt att det för ett arbetsrelaterat uppehållstillstånd krävs tillräckligt höga inkomster. Om låglönebranscher nödvändigtvis behöver extra arbetskraft från utlandet, måste kopplingen mellan inresa och möjlighet att stanna kvar brytas, det vill säga rätten till social trygghet, familjeåterförening, permanent uppehållstillstånd och medborgarskap förhindras.

Strukturella reformer

De reformer som regeringen presenterar för att förbättra hållbarheten i ekonomin är vaga och saknar konkretisering. Det låter visserligen fint att effektivisera produktiviteten och kostnadseffektiviteten inom den offentliga förvaltningen och utveckla serviceprocesserna, men det är uppenbart att de snarare syftar till att rättfärdiga bristen på utgiftsdisciplin än att åtgärda hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna.

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 1 /saf

Förvaltningsområdesspecifika frågor

Som alltid säger inget förvaltningsområde att deras situation är utmärkt och gynnsam för nedskärningar. Därför förblir det regeringens otacksamma uppgift att bedöma vilka branscher som behöver ytterligare satsningar och var det finns utrymme för nedskärningar. De farhågor som lagutskottet framförde i sitt utlåtande om förlängda behandlingstider och äventyrande av rättsstatsprincipen bör tas på allvar. Förlängningen skapar också ekonomisk osäkerhet.

Trafikledsätet kunde utvecklas mer och det eftersatta underhållet skulle kunna åtgärdas mer, i synnerhet genom vårt nationella förvärv från EU:s så kallade återhämtningsfond.

Kompenseringen av den sänkta avkastningen av penningpelsverksamheten med offentliga medel är kanske temporärt en motiverad lösning, men den utvidgar de offentliga finanserna och ökar de offentliga utgifterna medan det motsatta vore önskvärt.

Hållbar utveckling

I klimatfrågan är världens strängaste mål att vara koldioxid neutralt fram till 2035 en riskabel strategi. Förverkligandet av målet skulle höja människornas levnadskostnader och försvaga vår internationella konkurrenskraft. Olägenheterna är således säkra. Finlands fotfäste och försprång när det gäller klimatvänlig teknik är dock osäkert. Regeringens klimatpolitik ökar således instabiliteten och riskerna med tanke på de offentliga finansernas hållbarhet.

Vid sidan av klimatet eller rentav i stället för det bör man fokusera på konkreta hotbilder där den övernationella lagstiftningen och de övernationella behoven hotar vårt nationella intresse. Gruvindustrin ska inte tillåtas utnyttja vår nationalförmögenhet utan tillräckliga ekonomiska ersättningar och ansvar för eventuella skador som den orsakar. De finländska skogarna är inte gemensamma europeiska kolsänkor och de bör inte bli föremål för övernationellt beslutsfattande. Vårt grundvatten ska hållas i nationella händer och EU:s eller andra aktörers maktsträvanden, som blivit bekanta i klimat- och skogsfrågor, får inte tillåtas.

Välfärdsområdenas ekonomi

Den så kallade social- och hälsovårdsreformen är den största av regeringens konkreta gärningar och har långtgående konsekvenser. I ljuset av sakkunnigyttrandena är det dock uppenbart att den i synnerhet på kort sikt endast ökar utgifterna, och även på längre sikt skulle inbesparingarna uppstå genom en ”effektivisering”, vars konkreta innebörd eller ens samband med social- och hälsovårdsreformen inte alls klargörs. På grund av kompromisserna i beredningen och beslutsfattandet är det sannolikt att de uppenbara svagheter i reformen är ett bekymmer som framtida regeringar får ta sig an. Det vore rimligt att regeringarna inte binder kommande regeringar på det här sättet, utan har som mål att slutföra sina projekt.

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 1 /saf

Den kommunala ekonomin

De medel som på basis av coronaepidemin har styrts från staten till kommunerna under innevarande år hållit kommunernas ekonomier ovanför ytan, och situationen kan anses vara skälig ännu under det följande året. Kort därefter försämras kommunernas ekonomiska utsikter dock snabbt.

Samtidigt minskar social- och hälsovårdsreformen kommunernas utgifter och inkomster med cirka hälften. I flera kommuner är dessa dock inte lika stora, vilket innebär att det torde uppstå betydande problem på grund av obalansen mellan utgifterna och inkomsterna och de inledande skeendena i social- och hälsovårdsreformen. Regeringen bör därför sträva efter att minska den ekonomiska osäkerheten i kommunerna och samtidigt sörja för den långsiktiga hållbarheten genom att minska de uppgifter som ålagts kommunerna.

Statens finansiella åtaganden och risker

Den explosionsartade ökningen av exportgarantier och koncentrationen till några branscher har varit en risk som delvis realiserats i och med coronakrisen. Regeringen bör sträva efter att minska de risker som garantierna medför genom att öka decentraliseringen av exportgarantier och minska garantierna.

Den andra källan till ansvar och risker, nämligen EU och den monetära unionen, förbises alltför lätt i den offentliga debatten. Därför kommer varje stödpaket och förbundsstatpaket alltid brådskande och överraskande, även om en längre utvecklingscykel har varit tydlig redan från början.

För att ta ett exempel så inrättades EU:s så kallade återhämtningspaket egentligen för att Italien inte ville ha stöd i form av lån, och åtminstone inte villkorad finansiering. Det har inte förts någon principiell diskussion om att unionens karaktär har förändrats och om acceptans och villkor för gemensam skuld och transfereringar, och de villkor som Finland har föreslagit i sina uttalanden är varken bindande eller särskilt trovärdiga.

Det är meningslöst att säga att vårt land är med där besluten fattas om vi alltid går med på allt som föreslås för oss.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

1. Riksdagen förutsätter att regeringen återgår till att iaktta utgiftsramarna för statsfinanserna redan 2022, eftersom det då bedöms att coronapandemin är förbi, ekonomin är på uppgång och behovet av återhämtning är litet.

Betänkande FiUB 12/2021 rd
Reservation 1 /saf

2. Riksdagen förutsätter att regeringen balanserar de offentliga finansernas hållbarhet i första hand genom utgiftsnedskärningar.
3. Riksdagen förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen i statens skuld- och borgensansvar och strävar efter att minska det totala ansvaret och en koncentration av risker.
4. Riksdagen förutsätter att regeringen minskar på de normer som är bindande för kommunerna och ser till att kommunerna ekonomiskt klarar av att tillhandahålla finländarna basservice.
5. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål tar fram en färdplan för hållbarhet i den kommunala ekonomin och fattar beslut om åtgärder som stöder den kommunala ekonomin redan före hösten.
6. Riksdagen förutsätter att regeringen omprövar projekten i sitt regeringsprogram och återkallar sådana icke-nödvändiga projekt som ökar de bestående kostnaderna.
7. Riksdagen förutsätter att regeringen avstår från planerna på att utvidga läroplikten till utbildningen på andra stadiet och satsar på förskoleundervisning och grundskola samt på innehållsmässiga reformer på andra stadiet med målet att alla unga ska avlägga examen på andra stadiet.
8. Riksdagen förutsätter att det statliga stödet till små närskolor sätts på en tillräcklig nivå som ett led i att upprätthålla nivån på den grundläggande utbildningen och bevarandet undervisningsgruppernas storlek på en moderat nivå.
9. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart och beslutsamt ingriper i utvecklingen av gängbildning för att Finland ska kunna undvika sådant symptom hos unga som förekommer i Sverige.
10. Riksdagen förutsätter att regeringen ändrar sina klimatpolitiska mål så att de motsvarar EU:s bindande miniminivåer, så att vårt lands konkurrenskraft inte försvagas i onödan.
11. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål bereder ett program som säkerställer vårt lands internationella konkurrenskraft.
12. Riksdagen förutsätter att regeringen inte äventyrar vår skogsindustris funktionsförmåga i EU:s förhandlingar om kolsänkor genom att gå med på att inskränka vår självbestämmanderätt eller på en nationell frivillig begränsning av rätten att använda våra skogar.
13. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer avverkningsmöjligheterna i skogarna i enlighet med den inhemska industrins växande behov.
14. Riksdagen förutsätter att regeringen inte med stöd av klimatpolitiken eller av andra orsaker höjer energiskatterna för trafik och boende.

Betänkande FiUB 12/2021 rd
Reservation 1 /saf

15. Riksdagen förutsätter att regeringen inte bereder införandet av en landskapsskatt.
16. Riksdagen förutsätter att beskattningen av användningen av torv för energiändamål inte skärps, utan sänks, vilket tryggar vår torvindustris funktionsförmåga och förbättrar landets självförsörjningsgrad i fråga om energi och bytesbalansen.
17. Riksdagen förutsätter att regeringen utarbetar ett invandringspolitiskt program för att minimera den humanitära invandringen och göra den tillfällig, och i arbetsrelaterad invandring betonas förmågan att klara sig med arbetsinkomst och återinförandet av tidsbegränsade och inkomstbegränsade karensen i invandrarnas rätt till social trygghet.
18. Riksdagen förutsätter att regeringen kategoriskt avslår nya projekt som ökar eller ger officiell status åt inkomstöverföringar och medansvar mellan medlemmarna i Europeiska unionen.
19. Riksdagen förutsätter att regeringen ställer som mål att Europeiska unionen ska utvecklas till ett samarbetsområde som endast sköter handelspolitiska och andra uppgifter som i synnerhet förutsätter gränsöverskridande samarbete.
20. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål bereder en plan med tanke på en upplösning av Ekonomiska och monetära unionen.
21. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål utarbetar en plan för att trygga Finlands nationella självförsörjning, försörjningsberedskap och jordbruksproduktion under alla förhållanden.
22. Riksdagen förutsätter att regeringen parlamentariskt inleder en total översyn av den sociala tryggheten med målet att eliminera fattigdom och utslagning, öka människors egen aktivitet och sysselsättning samt sänka kostnaderna.
23. Riksdagen förutsätter att regeringen stärker rättsstatsutvecklingen samt främjar genomförandet av yttrandefrihet och direkt demokrati.
24. Riksdagen förutsätter att beskattningen av pensionärer ska ändras i en rättvisare riktning så att alla inkomstslag är jämförbara i fråga om beskattningen.
25. Riksdagen förutsätter att åtgärderna för bekämpning av grå ekonomi effektiviseras och att den tekniska utvecklingen, digitaliseringen, den gränsöverskridande verksamheten och EU:s återhämtningspaket beaktas.

Betänkande FiUB 12/2021 rd
Reservation 1 /saf

Helsingfors 18.6.2021

Ville Vähämäki saf
Sami Savio saf
Lulu Ranne saf
Jari Koskela saf

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 2 /saml

Reservation 2 /saml

Motivering

Vi är djupt oroade över framtiden för välfärdssamhällets tjänster. Utan en hållbar offentlig ekonomi har vi inte världens bästa grundskola, fungerande hälsovårdstjänster, äldreomsorg, småbarns pedagogik, smidig kollektivtrafik och inte heller andra samhällstjänster. Det råder brett samförstånd om de omfattande tjänster som det finländska välfärdssamhället erbjuder, men det förutsätter att den finansiella grunden för tjänsterna tryggas. Annars kan inte ens de nuvarande tjänsterna garanteras för kommande generationer. Det centrala målet för planen för de offentliga finanserna bör efter coronaepidemin vara att öka människornas välfärd och inkomster samt återställa trovärdigheten i fråga om Finlands förmåga att sköta de offentliga finanserna på ett ansvarsfullt sätt.

I början av regeringsperioden, alltså före coronakrisen, ökade regeringen skuldsättningen trots att de offentliga finanserna redan uppvisade underskott. Regeringen beslutade om nya permanenta tilläggsutgifter på 1,4 miljarder euro redan utan motsvarande beslut som ökar inkomsterna inom de offentliga finanserna. Sedan dess har coronaepidemin haft en betydande inverkan på de offentliga finanserna, eftersom regeringens val lett till ett underskott av historiska mått. Den ekonomiska tillväxten under de närmaste åren kommer att stärka de offentliga finanserna, men underskottet i de offentliga finanserna förutspås bli avsevärt större under granskningsperioden än före krisen.

Enligt finansministeriets prognos ökar bruttonationalprodukten med 2,6 procent år 2021, 2,5 procent år 2022 och 1,5 procent år 2023. Även bedömningarna av andra aktörer som gör ekonomiska prognoser går i samma riktning. Den privata konsumtionen beräknas öka snabbt när sparandet styrs till konsumtion. Exporten och investeringarna återhämtar sig till följd av tillväxtutsikterna inom världsekonomin, men de minskade investeringarna i bostadsbyggande bromsar upp investeringsökningen år 2021. Den ekonomiska politiken ökar alltså underskottet i de offentliga finanserna, vilket enligt företagsenkäter dämpar investeringsökningen och företagens vilja till nyanställningar.

Det förutspås att antalet sysselsatta kommer att öka men eftersom återhämtningen inom service-sektorn blir långsam kommer också ökningen att bli långsam. De långvariga restriktionerna i fråga om sammankomster, restauranger och turism förlänger svårigheterna inom servicebranscherna. Antalet sysselsatta överstiger 2019 års nivå först 2023 då sysselsättningsnivån beräknas stiga till drygt 73 procent. Arbetslösheten når den strukturella nivån redan mot slutet av valperioden, när också de permitterade och de som blivit arbetslösa på grund av coronapandemin blir sysselsatta på nytt.

Skuldsättningen i den offentliga sektorn ökade kraftigt under 2020. Skuldkvoten steg till en nivå som var nästan 10 procentenheter högre än före krisen. Enligt finansministeriets prognos kommer ökningen av skuldkvoten inom de offentliga finanserna att accelerera under de kommande åren och överstiga 100 procent i förhållande till bruttonationalprodukten i början av 2040-talet.

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 2 /saml

Finland har inte ens någon plan för att stoppa ökningen av skuldkvoten inom de offentliga finanserna.

En stimulerande politik är motiverad under krisen, men den svaga strukturella ställningen kräver reformer

Finanspolitiken har varit mycket stimulerande, vilket har varit motiverat i den exceptionella krisen. Den kraftiga ökningen av skuldkvoten försvagar dock de offentliga finanserna, som redan före krisen led av ett betydande strukturellt underskott. Därför är det viktigt att det offentliga underskottet minskas snabbt. Trovärdigheten i den valda ekonomiska politiken skulle ha krävt att man vid sidan av de kraftiga stimulansåtgärderna fattade konkreta beslut om åtgärder som stärker de offentliga finanserna genast efter krisen.

Regeringen har av ideologiska skäl valt en ökning av de offentliga utgifterna som enda stimulanståtgärd. I våra andra centrala konkurrentländer, såsom Sverige, har en kraftig skattelättnad och en avveckling av progressionen använts som medel för återhämtningen efter coronapandemin. Enligt Finlands Banks simulering (30.4.2020) ökar skattestimulans den ekonomiska aktiviteten på längre sikt. Finlands exceptionellt höga totala skattesats och den stränga beskattningen av arbete bromsar upp tillväxten.

Regeringens centrala ekonomisk-politiska medel når inte upp till de underdimensionerade målen

Regeringens linje för den ekonomiska politiken har skrivits in i färdplanen för de offentliga finanserna. I planen har som ett centralt mål fastställts att den offentliga skuldkvoten ska jämnas ut till 75 procent före mitten av årtiondet. Det konstateras dock följande i utlåtandet från rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken till finansministeriet: Planen för de offentliga finanserna 2022 —2025 lägger inte fram någon plan för förbättring av de offentliga finanserna efter 2023. Enligt finansministeriets uppskattning ökar däremot skuldkvoten under hela 2030-talet och överskrider gränsen på 100 procent i början av 2040-talet.

Regeringen ökade de bestående utgifterna med cirka 1,4 miljarder euro i början av valperioden. Man förband sig att täcka utgiftsökningarna genom beslut som stärker de offentliga finanserna, av vilka den viktigaste var beslut som ökar antalet sysselsatta. Regeringen har beslutat om utgiftsminskningar på sammanlagt 370 miljoner euro 2023. År 2019 uppgick budgetanslagen till totalt 56,1 miljoner euro. Enligt planen för de offentliga finanserna har utgifterna för budgetekonomin under valperiodens sista år 2023 ökat till 77,3 miljarder euro. Underskottet beräknas uppgå till -8,9 miljarder euro 2023.

Finansieringen av åtskilliga nya lagstadgade uppgifter lämnas till de kommande regeringarna. Regeringen har beslutat om ett flertal lagstadgade uppgifter för vilka den enligt flera sakkunnigbedömningar inte har reserverat tillräckliga medel ens för den innevarande regeringsperioden. Till exempel höjningen av läropliktsåldern, vårdardimensioneringen, vårdskulden, avvecklandet av vårdköerna samt skärpningen av vårdgarantin är antingen redan föreskrivna beslut eller beslut som permanent ökar de utgifter som regeringen har fastställt och som träder i kraft till fullt belopp först efter valperioden. Regeringen har inte kunnat visa hur de ska finansieras.

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 2 /saml

Godkännandet av propositionen om landskaps- och vårdreformen kommer med säkerhet att försvaga de offentliga finanserna på kort och medellång sikt, men erbjuder inte tillräckliga incitament för att producera högklassiga och effektiva tjänster på lång sikt. Det centrala innehållet i landskaps- och vårdreformen är den nya förvaltnings- och beskattningsnivån samt koncentreringsen av tjänsteproduktionen till den offentliga sektorn. På kort sikt, fram till 2030, tvingas skattebetalarna bära ändringskostnaderna på 3—4 miljarder euro. Därefter uppnås utgiftsbesparingar endast om välfärdsområdena har fungerande incitament för en effektiv serviceproduktion. Enligt utskottens nästan enhälliga utlåtanden har välfärdsområdena inga incitament för kostnadseffektivitet, tvärtom har de incitament att till och med höja utgifterna. På lång sikt kommer de svaga incitamenten för investeringar och den kraftiga ideologiska begränsningen av den mer effektiva privata sektorn att öka utgiftstrycket. De alltför små välfärdsområdena förutspås redan nu gå samman inom en nära framtid, vilket minskar social- och hälsovårdsförvaltningens möjligheter att utveckla tjänsternas innehåll. Den försämrade kvaliteten på tjänsterna ökar utgiftstrycket ytterligare.

Regeringen har för avsikt att stärka de offentliga finanserna med två miljarder genom beslut som ökar utbudet av arbete med cirka 80 000 nya jobb. De beslut som ska stärka sysselsättningen är kraftigt underdimensionerade i förhållande till det uppsatta målet, och enligt planen för de offentliga finanserna kommer regeringen inte i tillräcklig grad fatta nya beslut under valperioden. Finansministeriet har uppskattat att regeringens beslut med beaktande av kostnaderna stärker de offentliga finanserna med cirka 300 miljoner euro enligt nivån för 2029. I bedömningen ingår dock inte de regeringsbeslut som försvagar de offentliga finanserna och sysselsättningen. Till exempel enligt statens revisionsverk (9.11.2020) var effekten av de beslut som försvagade sysselsättningen och de offentliga finanserna till och med över -600 miljoner euro. I Näringslivets forskningsinstitutets utlåtande till finansministeriet (20.5.2021) konstateras att avsikten var att de permanenta utgiftsökningarna i regeringsprogrammet skulle finansieras med inkomsterna från den ökande sysselsättningen, men efter de beslut som fattades vid halvtidsöversynen är den sammanlagda effekten av åtgärderna endast -30 +350 miljoner euro, dvs. 0—17 procent av målet. Utan nya, betydande sysselsättningsbeslut kommer regeringens sysselsättningspolitik att misslyckas.

I planen för de offentliga finanserna konstateras det att regeringen vid halvtidsöversynen skulle ha beslutat om metoder som ger 40 000—44 500 sysselsatta. Denna bedömning följer dock inte finansministeriets vedertagna praxis. Regeringen har bortsett från de konsekvensbedömningar av sysselsättningsbeslut som baserar sig på finansministeriets forskning, trots att den i regeringsprogrammet förbinder sig till ett kunskapsbaserat beslutsfattande. Det är riskfyllt att bygga det allmännas utgiftspolitik på en osäker uppskattning av den framtida sysselsättningen.

Regeringen strävar inte ens efter att stärka de offentliga finanserna så att den klarar av de ökande åldersrelaterade utgifterna utan att skuldsättningen blir ohållbar. Hållbarhetsgapet beskriver hur mycket de offentliga finanserna bör stärkas för att skuldsättningen inte ska bli ohållbar. På basis av det hållbarhetsgap som finansministeriet räknat ut bör de offentliga finanserna stärkas med åtta miljarder, för att man på ett trovärdigt sätt ska kunna trygga offentliga tjänster och inkomstöverföringar åtminstone på nuvarande nivå. Regeringen försöker inte ens minska hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna.

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 2 /saml

Slopandet av rambudgeteringen var ett ansvarslost beslut

Planen för de offentliga finanserna blev historisk genom regeringens beslut att skrota principerna för rambudgeteringen. Rambudgeteringen har haft ett starkt parlamentariskt stöd från vänstern till högern ända sedan 1991, således sedan statsminister Aho (cent) och finansminister Viinanens (saml) tider. Det utgiftstak på fyra år som regeringen kommit överens i början av varje valperiod har skyddat skattebetalarna från politikernas mest okontrollerade penninghantering.

Vid halvtidsöversynen beslutade Marins regering dock att bryta den överenskomna utgiftsnivån för valperioden genom att öka utgifterna med 0,9 miljarder 2022 och med ytterligare 0,5 miljarder 2023. Dessa extra utgifter ökar underskottet direkt. I statens revisionsverks (2020) revisionsberättelse om finanspolitiken konstateras att det är viktigt att återgå till rambestämmelsen från och med 2021 för att rambestämmelsens trovärdighet ska bevaras. Marins regering agerar likväl tvärtom. De direkta kostnader som föranleds av coronapandemin lyftes i samförstånd ut ur ramen. De uppgår till nästan 1,7 miljarder euro och omfattas inte av utgiftsbegränsningen. Coronapandemin motiverar inte det historiska beslutet att skrota ramen.

Det skulle med tanke på coronasituationen vara helt möjligt att återgå till ramförfarandet nästa år, även om den så kallade undantagsmekanismen fortfarande formellt är i bruk. Regeringen höjer dock den tidigare överenskomna nivån på de offentliga ramutgifterna med hela 0,9 miljarder euro nästa år på grund av ”oförutsedda utgiftsförändringar” och ”reformer som regeringen anser nödvändiga”. De oförutsedda utgifterna hänför sig inte till coronaläget. Hanteringen av coronasituationen och andra konjunkturrelaterade utgifter står utanför ramen, och undantagsmekanismen tillåter endast en ramöverskridning på 0,5 miljarder euro. Ramarna höjs också för 2023, då högkonjunkturen pågått länge.

Regeringen håller alltså på att öka de offentliga utgifterna och fördjupa underskotten till toppen av uppgången. Regeringen bryter inte mot utgiftsramarna på grund av de coronarelaterade kostnaderna, utan för att den har beslutat att ytterligare öka de permanenta utgifterna med miljarder. Regeringen för inte en finanspolitik som utjämnar konjunkturerna utan en finanspolitik som får konjunkturerna att accelerera. Lindringen av finanspolitiken i förhållande till tidigare löften hotar också att påskynda kostnadsökningen så att vår konkurrenskraft lider.

Den linje som Marins regering har valt leder till en ohämmad skuldsättning. Genom att skrota rambestämmelsen ökar regeringen inte utgifterna och underskottet i de offentliga finanserna enbart under valperioden, men försvagar på ett avgörande sätt förtroendet för finländarnas förmåga att sköta ekonomin på ett ansvarsfullt sätt. Vänsterregeringens otyglat ökande skuldsättning är i slutändan bara en skatt som framtida generationer tvingas betala. Den valda ekonomiska politiken med dess hejdlösa skuldsättning hotar den finländska välfärden och undergräver varaktigt välfärdsstatens finansieringsbas.

Tillväxten efter coronapandemin och tryggheten av välfärdstjänsterna förutsätter en rytmförändring i den ekonomiska politiken

Den ekonomiska politiken efter coronapandemin måste stödja människors välfärd och inkomst på ett hållbart sätt. Den ekonomiska politiken bör skapa möjligheter oberoende av vars och ens för-

Betänkande FiUB 12/2021 rd **Reservation 2 /saml**

utsättningar. Välfärd uppstår ytterst genom arbete och företagande. Målen för den ekonomiska politiken bör ställas upp så att de stöder tillväxten efter den exceptionella coronapandemin.

Samlingspartiet vill bygga ett Finland där företagaren har möjlighet att ta risker, lyckas och misslyckas, utvidga sitt företag och anställa människor. Samlingspartiet ställer som mål för Finland att öka antalet arbetsgivarföretag från 90 000 till 100 000 och antalet små och medelstora företag från 20 000 till 25 000. Vi måste säkerställa att verksamhetsmiljön för företag är sporrande och förutsägbar. Låt oss bygga upp en fungerande marknad, rättvis konkurrens och smidig reglering i Finland. Vi vill se staten och kommunerna som samarbetspartner till företagen – inte som motståndare. Det behövs en garanti, en maximitid för hur länge myndigheternas tillståndsprocesser får räcka. Företagens investeringar bör underlättas genom sporrande beskattning.

Samlingspartiet vill bygga ett Finland där människorna har möjlighet att bli rikare genom kompetens, flit, arbete och företagande. Vi vill att finländarna i genomsnitt ska kunna öka sin nettoförmögenhet med 50 procent före 2030. Vi vill också att Finlands nettoinvesteringar i materiellt och immateriellt kapital ska kunna vändas i en klart positiv riktning. Den ekonomiska tillväxten måste återspeglas i finländarnas välbefinnande. Välfärd är inte bara offentliga inkomstöverföringar. Motsatsen till utarmning är välbefinnande. Möjligheter till välbefinnande ska erbjudas alla oberoende av utgångspunkt. Förutsättningar för välbefinnande uppstår genom arbete, kompetens och investeringar. I Finland har nettoinvesteringarna, dvs. skillnaden mellan investeringar och avskrivningar, i genomsnitt legat nära noll under det senaste årtiondet. I jämförelseländerna satsar man mer på immateriella investeringar. I framtiden kommer tillväxten att bygga på kompetens. Därför krävs åtgärder som lägger grunden för en tro på att Finland är ett land där det lönar sig att investera.

Samlingspartiet vill bygga ett Finland där alla arbetsföra har möjlighet att klara sig genom sitt eget arbete. Samlingspartiet anser att Finland måste sträva efter en sysselsättningsnivå på 80 procent fram till 2030 för att välfärdstjänsterna ska kunna tryggas. Samlingspartiet presenterade i sin alternativa budget ett paket vars konsekvenser riksdagens informationstjänst bedömde till tillämpliga delar. Enligt en kalkyl från informationstjänsten skulle reformerna ha stärkt sysselsättningen med 18 000 personer redan på kort sikt. Detta innebär en stärkning av de offentliga finanserna med nästan 0,5 miljarder euro. Samlingspartiet har lagt fram ett paket som på lång sikt skulle ge uppskattningsvis 120 000 nya jobb. På lång sikt skulle den totala effekten på de offentliga finanserna vara upp till tre miljarder euro.

Samlingspartiet vill rädda välfärdstjänsterna och en ren miljö också för kommande generationer. Målet för den ekonomiska politiken måste vara att minska hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna och att uppnå ekologisk hållbarhet i den ekonomiska tillväxten. Om vi vill att de kommande generationerna ska få tillgång till offentliga tjänster ens i nuvarande utsträckning, är det nödvändigt att sanera de offentliga finanserna. Finansministeriets beräkning av hållbarhetsgapet beskriver hur mycket de offentliga finanserna behöver stärkas för att de offentliga finanserna inte ska falla in i en okontrollerad skuldsättning. Hållbarhetsgapet är enligt finansministeriet cirka 3 procent i förhållande till bruttonationalprodukten enligt nivån 2024. För att fylla igen gapet krävs det alltså att de offentliga finanserna stärks med cirka åtta miljarder euro.

Vi vill att Finland ska kunna minska utsläppen utan att vardagen i de finländska hushållen försvåras eller levnadsstandarden sjunker. Ekonomin kan nämligen växa samtidigt som utsläppen mins-

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 2 /saml

kar. Sedan 1990-talet har utsläppen halverats och ekonomin samtidigt fördubblats. I det optimala fallet leder utsläppsminskningen till nya arbetstillfällena och tryggar den traditionella industrins konkurrenskraft.

Arbetsmarknadsreformerna måste ge människorna nya möjligheter

Utbudet av arbete börjar enligt bedömningar begränsa den ekonomiska tillväxten mot slutet av valperioden. Snart efter 2022 förutspås den ekonomiska tillväxten återgå till endast något över en procent. En lämplig tidpunkt för genomförandet av sysselsättningsreformer vore just under den starka ekonomiska tillväxten 2022 och 2023.

De sysselsättningsreformer som Samlingspartiet föreslår i sin alternativa budget skulle öka finländarnas inkomster samtidigt som inkomstskillnaderna fortsatt skulle vara de minsta i världen. De offentliga finanserna skulle stärkas tack vare ökade skatteinkomsterna. Enligt en statisk bedömning av riksdagens informationstjänst skulle enbart skatte- och förmånsändringarnas direkta inverkan på förmånsutgifterna minska med nästan en halv miljard euro redan inom ett år. Helheten består dock av många delar vars sammanlagda effekt ökar antalet sysselsatta med upp till 120 000 personer. Det stärker de offentliga finanserna med upp till tre miljarder.

Samlingspartiet vill möjliggöra genuina och rättvisa lokala avtal på alla arbetsplatser. Kollektivavtalen ska även i fortsättningen fastställa minimivillkoren för anställningsförhållandet. Andra frågor kan avtalas på arbetsplatserna när förtroendet mellan arbetsgivaren och arbetstagaren är i skick. Om parterna inte når samförstånd ska kollektivavtalet iakttas. I samband med främjandet av lokala avtal effektiviseras övervakningen av att minimivillkoren iakttas. Personalens ställning och möjligheter att påverka på arbetsplatserna förbättras genom lagstiftningsreformer. Förhandlingsramen måste vara balanserad. Det ska också vara möjligt att ingå avtal under ledning av ett förtroendeombud som inte hör till förbundet. Lokala avtal skulle enligt undersökningen öka företagens vilja att djärvare anställa mer arbetskraft.

Det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa bör ändras så att det i början av arbetslösheten är bättre än för närvarande, varefter stödbeloppet sjunker antingen jämnt eller stegvis om arbetslösheten drar ut på tiden. Upp till 60 procent av arbetslöshetsperioderna upphör under de tre första månaderna. Förbättringen av stödet under de första stödmånaderna förbättrar omställningsskyddet, men ökar arbetskraftens rörlighet, vilket ytterligare ökar produktiviteten. Graderingen av det inkomstrelaterade stödet har enligt enkäter stöd hos majoriteten av finländarna.

Vårt förmånssystem måste ändras så att det belönar flit. Samlingspartiet föreslår att det i anknytning till utkomststödet återinförs en liten självrisk som sporrar till att bo i en förmånligare bostad och undanröjer bidragsfallor. Bostadsbidraget har redan en självrisk, men i många fall ersätter utkomststödet boendeutgifterna efter bostadsbidraget helt och hållet. Det försvagar incitamenten för arbete, eftersom det räcker med endast lite extra arbete för att utkomststödet ska sänkas, till skillnad från bostadsbidraget. En låg självrisk sporrar till att söka en förmånligare bostad. Samlingspartiet vill göra det enklare att hitta en förmånligare bostad genom att subventionerade hyresbostäder riktas bättre till dem som har de allra lägsta inkomsterna. Höjningarna av utkomstskyddet för arbetslösa försvagar incitamenten att ta emot arbete, vilket i sin tur försvagar sysselsättningen. Utkomstskyddet för arbetslösa bör göras mer sporrande genom en nivåkorrigering

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 2 /saml

och genom att självriskandelen återställs. En snabbare ekonomisk tillväxt än prognoserna är också en grund för att avveckla de inkomstrelaterade tilläggsdagarna snabbare än vad regeringen har föreslagit.

Den offentliga förvaltningen är skyldig att använda skattebetalarnas medel effektivt

Under coronatiden har distansarbetet och utnyttjandet av digitala möjligheter framskridit kraftigt på arbetsplatserna i Finland. Företagen kommer att omvärdera arbetsmetoderna efter pandemin. De avstår från fysiska arbetslokaler och övergår i tillämpliga delar till platsoberoende arbete som möjliggörs av digitala plattformar. På många arbetsplatser har det redan länge varit normalt att teamen är spridda på rentav global nivå. Även inom den offentliga förvaltningen bör man ta i bruk nya arbetssätt och effektivisera sin verksamhet. I planen för de offentliga finanserna föreslås utgiftsbesparingar i förvaltningskostnaderna som effekt av digitaliseringen och produktiviteten samt som en del av omfördelningshelheten på 370 miljoner euro besparingar i resekostnaderna. Programmen för att förbättra den offentliga förvaltningens effektivitet är bristfälliga i fråga om ambitionsnivån.

Ökningen av de offentliga utgifterna måste kunna dämpas. Indexhöjningarna inom de offentliga finanserna bör granskas kritiskt och dåligt motiverade indexhöjningar lämnas ogenomförda i ett läge där de offentliga utgifterna har ökat betydligt från före krisen på grund av regeringens politik. De offentliga utgifternas förhållande till bruttonationalprodukten måste dämpas genom en kritisk granskning av de mekanismer inom de offentliga finanserna som automatiskt ökar utgifterna. Regeringens beslut att anpassa de offentliga finanserna är ansvarsfullt, men utsikterna för ekonomin förutsätter inte en alltför snäv finanspolitisk linje. En trovärdig ekonomisk politik kräver däremot att utgiftsanpassningarna inleds tillräckligt tidigt under denna valperiod. Regeringens plan är att största delen av besparingarna de facto realiseras först efter valperioden, även om den redan har inriktat utgiftsbesparingarna. De utgiftsminskningar som regeringen beslutat om bör genomföras redan från och med 2022. Samlingspartiet motsätter sig dock regeringens planer på att skära ned på vetenskapen och försvarsministeriets förvaltningsområde, vardera 35 miljoner euro. Regeringen har offentligt förbundit sig till att höja FUI-utgifterna till fyra procent av bruttonationalprodukten, men dess enda beslut om FUI-utgifterna var att skära ned dem.

Som en del av arbetsmarknads- och skattereformerna förbättras företagens möjligheter att få kompetent arbetskraft och utgallras med fog ineffektiva direkta stöd till företag. År 2019 betalades cirka 1,5 miljarder euro i direkta företagsstöd, när återbäringarna av energiskatten räknas med. Regeringen hade för avsikt att minska företagsstöden med cirka 100 miljoner euro, medan till exempel enligt Företagarna i Finland bedömt att det skulle funnits stöd på upp till en halv miljard euro i stöd som kunde ha gallrats ut. Man bör fortsätta minska ineffektiva och onödiga företagsstöd och ge marknaden utrymme att fungera ostört.

Stävja boendekostnaderna genom att stödja bostadsproduktionen och reformen av bostadsbidraget

De statliga stöden för boende har ökat mycket kraftigt under det gångna decenniet. Från 2011 till 2021 har de sammanlagda stödutgifterna ökat med nästan en miljard euro. De mycket kraftigt

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 2 /saml

ökade stöden har dock inte i samma grad förbättrat kvaliteten på människors boende. Stöden för boendet måste absolut ses över.

Finland behöver en bättre fungerande bostadsmarknad. En fungerande bostadsmarknad håller igång ekonomin. Utbudet av bostäder måste ökas genom minskad byråkrati och bättre tillgång till tomtmark. Samlingspartiet anser att stödsystemet för boende måste ses över.

Det allmänna bostadsbidraget är ett rättvisare och mer jämlikt sätt att stödja alla låginkomsttagares boende än att endast ett fåtal lyckliga erbjuds samhällsstödda bostäder till rimliga priser. Trots detta bidrar det allmänna bostadsbidraget till flitfallor som gör det olönsamt att ta emot heltidsarbete. Dessutom har det allmänna bostadsbidraget under årens lopp ändrats steg för steg.

Å andra sidan ökar boendepriiset i synnerhet i huvudstadsregionen av att efterfrågan på bostäder är betydligt större än utbudet. Samlingspartiet föreslår att statens bostadsfond utnyttjas kraftigt för att genomföra väg- och spårinfrastrukturprojekt så att den privata bostadsproduktionen bättre kan svara mot efterfrågan. Att utbudet på bostadsmarknaden balanseras på marknadsvillkor är det bästa sättet att stävja ökningen av boendeutgifterna.

Effektivare utvecklingsbistånd

Enbart offentliga medel räcker inte för att uppnå hållbara resultat i utvecklingsländer. Med offentliga medel kan man bygga upp en verksamhetsmiljö, men för att åstadkomma förändring måste det finnas privata investeringar och privat kapital. Finländska företags verksamhetsmöjligheter i utvecklingsländer måste främjas och lokala företag stödjas.

Genom finansiella investeringar främjas att kapital riktas till företagsverksamhet, vilket i sin tur förbättrar sysselsättningen. I utvecklingsländerna finns det inte tillräckligt med finansieringskällor, vilket innebär att företagen varken växer eller sysselsätter. I utvecklingsländerna är arbete ofta den enda utvägen till utkomst, och därför har en förbättring av företagens verksamhetsförutsättningar långtgående konsekvenser för såväl enskilda personer som länders utveckling. Av de tilläggsanslag som hittills föreslagits för utvecklingssamarbete bör 50 miljoner euro reserveras för utvecklingssamarbete i form av investeringar, vilket kan göras genom att utnyttja statlig egendom.

Avslutningsvis

Regeringen sviker sitt löfte om rättvisa mellan generationerna I regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering utlovas att regeringen inte kommer att leva på bekostnad av kommande generationer. Vi anser att regeringen har svikit detta löfte, eftersom regeringen på basis av planen för de offentliga finanserna inte kommer att fatta tillräckliga beslut som ökar välfärden.

Den mest långtgående konsekvensen är skrotningen av rambudgeteringen. Budgetramen är regeringens löfte till skattebetalarna om hur mycket av skattebetalarnas pengar de kommer att använda under valperioden. Det ligger på regeringens eget ansvar att göra nödvändiga omfördelningar för att detta löfte ska kunna hållas. Som framgår av utskottets vägande sakkunnigyttranden finns det inga hållbara skäl för att bryta utgiftsramen under den historiskt kraftiga uppgången efter pande-

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 2 /saml

min. Regeringen slösar bort skattebetalarnas pengar och äventyrar förtroendet för finländarnas förmåga att sköta sin ekonomi på ett ansvarsfullt sätt.

Genom de måttfulla reformer som Samlingspartiet föreslår förbättras människornas arbetsmöjligheter och ökar inkomsterna. Genomförandet av de sysselsättningsreformer som Samlingspartiet föreslår, slopandet av landskaps- och landskapsreformen, förbättringen av den offentliga förvaltningens effektivitet samt minskningen av onödiga företagsstöd leder till att statens ramutgifter sjunker till regeringens ursprungliga ramnivå. Regeringen har inte fastslagit sin ekonomisk-politiska linje på den grunden att det inte skulle finnas några alternativ; det är snarare ett ideologiskt val att leva på kredit.

I de övriga nordiska länderna har en hög sysselsättning och starka offentliga finanser redan länge varit en del av vardagen. Även Finland bör göra förtjänstskyddet mer förpliktande och gradera det enligt arbetslöshetens längd. Att pension intjänas från inkomstrelaterade förmåner bör slopas och alterneringsledigheten bör göras orsaksbaserad. Arbetskraftsinvandringen måste utökas kraftigt genom att prövningen av tillgången lindras och utländska studerande som utexamineras beviljas permanent uppehållstillstånd. Arbetsmarknaden måste fås att fungera genom att man ökar antalet lokala avtal. Det finns metoder för att infria löftet om rättvisa över generationer.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

- 1. Riksdagen förutsätter att det som mål för den ekonomiska politiken i Finland vid sidan av sysselsättningsmålet uppställs ett mål för företagande, ett mål för välstånd och ett hållbarhetsmål.*
- 2. Riksdagen förutsätter i syfte att trygga välfärdstjänsterna att målet för den ekonomiska politiken är att minska hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna före utgången av årtiondet.*
- 3. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger utgifterna i budgetpropositionen för 2022 på ramnivån för 2019 med beaktande av pris- och strukturkorrigeringar, och genomför omfördelningarna redan 2022, men låter bli att genomföra nedskärningarna i försvaret och forskningen. Regeringen ansvarar för att fatta de beslut som krävs för att utgifterna ska hålla sig inom den ramnivå som regeringen själv fastställt.*
- 4. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram en proposition om gradering av det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa så att förmånsnivån är högre i början av arbetslöshetsperioden och sjunker jämnt enligt arbetslöshetens längd.*

Betänkande FiUB 12/2021 rd
Reservation 2 /saml

5. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram en proposition för att påskynda slopandet av tilläggsdagarna för den inkomstrelaterade förmånen.
6. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram propositioner för att avveckla bidragsfällorna inom förmånssystemet.
7. Riksdagen förutsätter att regeringen överlämnar en proposition i syfte att möjliggöra rättvisa lokala avtal i alla företag.
8. Riksdagen förutsätter att regeringen inleder ett program för att förbättra de offentliga tjänsternas effektivitet och genomslag samt stävja utgiftsökningen.
9. Riksdagen förutsätter att regeringen höjer ambitionsnivån i den offentliga förvaltningens digitaliserings- och produktivetsmål.
10. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition om att införa en terapigranti.
11. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram en trovärdig plan för att öka antalet poliser till 8 000.
12. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar den landskapsförvaltningsreform som skrotar tjänsterna för invånarna.
13. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition om en vårdreform som uppnår de ursprungliga målen för reformen: minska skillnaderna i välfärd och hälsa, trygga likvärdiga och högklassiga social- och hälsovårdstjänster för alla finländare, främja tillgången till tjänster och förbättra deras tillgänglighet, trygga tillgången till yrkeskunnig arbetskraft, reagera på de utmaningar som samhällsliga förändringar för med sig och dämpa kostnadsökningen.

Helsingfors 18.6.2021

Matias Marttinen saml
Sari Sarkomaa saml
Timo Heinonen saml
Markku Eestilä saml

Betänkande FiUB 12/2021 rd Reservation 3 /kd

RESERVATION 3 /kd

Motivering

I utskottets betänkande konstateras att de offentliga finanserna uppvisar mer underskott än nivån före coronakrisen trots den förväntade ekonomiska tillväxten under de närmaste åren. Sysselsättningen kommer att återgå till 2019 års nivå först 2023. Regeringens åtgärder för att öppna ekonomin och i synnerhet för att påskynda den långsiktiga ekonomiska tillväxten och förbättra sysselsättningen är otillräckliga. Kristdemokratiska riksdagsgruppen förutsätter att regeringen omedelbart vidtar åtgärder för att skapa förutsättningar för en starkare utveckling i termer av ekonomi och sysselsättning under de närmaste åren.

Regeringspartierna manade fram stora förväntningar under regeringsperiodens halvtidsöversyn i maj, där man beslutade om planen för de offentliga finanserna 2022—2025. Resultaten av de långt utdragna förhandlingarna var svaga. Regeringen avvek från ramarna genom att avsevärt öka utgifterna fram till utgången av valperioden. Däremot var sysselsättningsåtgärderna så svaga att inte ens tjänstemännen vid finansministeriet tror att de skulle kunna ge upphov till det föreslagna antalet nya sysselsatta. Samtidigt håller regeringen fast vid sina dyra reformer som ökar belastningen på de offentliga finanserna och skattebetalarna. Balanseringen av ekonomin och höjningen av sysselsättningen lämnades till framtida regeringar. Det är inte hållbar politik.

De strukturella problem som försämrar de offentliga finanserna, framför allt en åldrande befolkning och reducerad arbetskraft, har inte försvunnit någonstans i och med coronakrisen. I planen för de offentliga finanserna konstateras att de offentliga finanserna under det senaste decenniet har försämrats av att befolkningen åldrats och den ekonomiska tillväxten dämpats. Regeringen konstaterar vidare att utan åtgärder som stärker de offentliga finanserna fortsätter skuldsättningen också efter coronakrisen. Trots att regeringen har en riktig lägesbild är den dock oförmögen att vidta behövliga åtgärder.

Kristdemokratiska riksdagsgruppen efterlyser en ansvarsfull och hållbar ekonomisk politik. Rambestämmelsen ska iakttas och balanseringen av de offentliga finanserna ska vara ett prioriterat mål. För att stärka de offentliga finanserna behövs det starkare åtgärder i synnerhet för att förbättra sysselsättningen. De privata företagens verksamhetsförutsättningar måste förbättras för att man ska få investeringar och nya arbetsplatser i Finland. Exportföretagens konkurrenskraft måste tillgodoses. På arbetsmarknaden behövs mer flexibilitet och lokala avtal. Den sociala tryggheten och utkomstskyddet för arbetslösa bör utvecklas så att det alltid lönar sig att ta emot arbete. Vi måste göra oss av med bidragsfällorna. I stället för genomförda och planerade skatteåtstramningar behövs rätt riktade skattelättnader som stöder sysselsättningen och hushållens köpkraft. Regeringens stimulansåtgärder har främst inriktats på att stimulera och expandera förvaltningen.

Sysselsättningen spelar en framträdande roll för en hållbar offentlig ekonomi. Vi kan inte överlåta på framtida regeringar att höja sysselsättningen, utan sysselsättningen måste höjas redan den här valperioden. Efter coronakrisen måste sysselsättningen höjas med ett par procentenheter redan den här valperioden och åtgärder vidtas för att höja den till 80 procent mot slutet av decenniet. Det räcker inte enbart med offentliga investeringar eller större lönesubventionen för att för-

Betänkande FiUB 12/2021 rd **Reservation 3 /kd**

bättra sysselsättningen. Det behövs också åtgärder som gör det möjligt att skapa nya arbetstillfällen inom den privata sektorn. Extra viktigt är det att förbättra konkurrenskraften inom exportindustrin.

I och med coronakrisen är det särskilt viktigt att satsa på familjernas och barnens välfärd. Vi behöver större satsningar på barns och ungas välfärd. Det behövs ytterligare satsningar på familjeservice och utbildning, och de måste riktas så att nyttan blir så stor som möjligt. I planen för de offentliga finanserna har det avsatts medel bland annat för förlängd läroplikt. Anslagsnivån är dock så låg att största delen av kostnaderna måste betalas av kommunerna. Detta är inte hållbart och reformer av detta slag borde ha frysts i detta sammanhang.

Kristdemokratiska riksdagsgruppen anser det vara viktigt att vi trots krisen håller fast vid åtgärderna för att höja nivån på äldreomsorgen. Införandet av en vårdardimensionering var en välkommen reform. Men kostnaderna får inte vältras över på kommunerna. Kommunerna måste få ersättning fullt ut för de merkostnader som lagändringen medför.

Den viktigaste strukturella reformen som stärker de offentliga finanserna på lång sikt är enligt utskottets betänkande reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet som avses träda i kraft i början av 2023. Den proposition som regeringspartierna har genomfört kommer inte att stödja detta mål. I stället för att dämpa kostnadsökningen medför regeringens social- och hälsovårdsreform betydande ändringskostnader och den är behäftad med grundläggande brister som kommer att ge ökade kostnader på lång sikt. Kristdemokratiska riksdagsgruppen betonar att de största problemen med reformen under hela projektet har varit en finansieringsmodell som inte ger hållbarhet för att trygga jämlika tjänster i framtiden. Propositionen innehåller inte tillräckliga incitament för att dämpa kostnadsökningen.

För att trygga en tillräckligt täckande och fungerande social- och hälsovård behövs det vid sidan av den offentliga aktören ett nära samarbete också med aktörer inom såväl den privata som den tredje sektorn. Propositionen stöder inte detta, utan gör det tvärtom svårare att åstadkomma flexibla, kostnadseffektiva och patientorienterade verksamhetsmodeller. Begränsningen av underleveranser och de stränga kraven på tjänsteläkare bidrar till att försvåra samarbetet mellan den privata och den offentliga sektorn.

Utskottet fäster i sitt betänkande uppmärksamhet vid den kommunala ekonomin. I betänkandet konstateras att de stöd som beviljats på grund av coronaepidemin inte undanröjer de bakomliggande hållbarhetsproblemen inom den kommunala ekonomin och att den kommunala ekonomins tillstånd beräknas gå kraftigt nedåt 2022. Regeringens social- och hälsovårdsreform medför ytterligare utmaningar för kommuner som redan har svårigheter. Kommunernas egendom överförs till de så kallade välfärdsområdena, men kommunerna får inte gängse ersättning för den egendom som överförs. Social- och hälsovårdsutskottets vaga riktlinjer för stöd till kommunerna ökar ytterligare osäkerheten. Regeringens social- och hälsovårdsreform kommer att försvaga i synnerhet små kommuners ekonomiska bärkraft och leda till kriser inom den kommunala ekonomin.

De offentliga finansernas hållbarhet på lång sikt påverkas också av beslutet att bidra till finansieringen av EU:s återhämtningsinstrument. Bemyndigandet att uppta lån på 750 miljarder euro för återhämtningsfonden kommer att leda till en ändring av systemet för egna medel på ett sådant sätt

Betänkande FiUB 12/2021 rd **Reservation 3 /kd**

att det är svårt att exakt uppskatta den slutliga utgiftsposten, eftersom återbetalningstiden för lånet sträcker sig fram till 2058 och det inte går att exakt förutse unionens finansieringskostnader under denna period. Också dessa ansvarsförbindelser är en del av Finlands totala ansvar, som måste kunna beaktas och fastställas noggrant. Det bör också beaktas att åtagandena i anslutning till återhämtningsfonden läggs till Finlands tidigare, redan överenskomna åtaganden. Arrangemanget i anslutning till återhämtningsinstrumentet binder riksdagen när den beslutar om statsbudgeten fram till 2058. Dessutom är arrangemanget ekonomiskt ofördelaktigt för Finland — inte bara som nettobetalare — utan också genom den räntenivå som används.

Kristdemokratiska riksdagsgruppen anser att regeringens åtgärder för att förbättra ekonomin och sysselsättningen är otillräckliga. Regeringens social- och hälsovårdsreform kommer att öka utgifterna för de offentliga finanserna samtidigt som många kommuner ställs inför ekonomiska svårigheter. Regeringens svaga ekonomiska politik och de omfattande och illa beredda reformerna äventyrar välfärdssamhällets framtid.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstaganden med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

- 1. Riksdagen förutsätter att regeringen omprövar konsekvenserna av sin ekonomiska politik och sysselsättningspolitik och omedelbart vidtar åtgärder för att stärka den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen.*
- 2. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden och reformera den sociala tryggheten så att det alltid lönar sig att ta emot arbete.*
- 3. Riksdagen förutsätter att regeringen inte höjer skatten på arbete och företagande utan i stället arbetar för att öka incitamenten för arbete och företagande.*
- 4. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att stärka den kommunala ekonomin efter innevarande år, och ersätter kommunerna till fullt belopp för de merkostnader som de nya skyldigheterna medför.*
- 5. Riksdagen förutsätter att regeringen återtar sina reformer som tillför fler bestående utgiftsökningar och ser över regeringsprogrammet så att det vilar på en ekonomiskt mer hållbar grund.*
- 6. Riksdagen förutsätter att regeringen skrider till omfattande åtgärder för att förbättra situationen för barnfamiljer och stötta barn och unga till följd av coronakrisen.*

Betänkande FiUB 12/2021 rd
Reservation 3 /kd

7. Riksdagen förutsätter att regeringen drar tillbaka förslaget om att inrätta välfärdsområden och remitterar social- och hälsovårdsreformen för ny parlamentarisk beredning. Som stöd för beredningen ska regeringen lägga fram heltäckande och trovärdiga finansieringsberäkningar och kostnadskalkyler för de offentliga finanserna som helhet.

8. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en täckande utredning om Finlands totala kostnader för deltagandet i finansieringen av EU:s återhämtningsinstrument och dess långsiktiga konsekvenser för de offentliga finanserna.

Helsingfors 18.6.2021

Sari Essayah kd